

Centar za
edukaciju
mladih

ANALIZA REZULTATA ISTRAŽIVANJA POTREBA I PROBLEMA MLADIH SA PODRUČJA OPĆINE TRAVNIK

Travnik

Projekat finansira
Evropska Unija

*Empowered lives.
Resilient nations.*

Ovaj priručnik štampan je u okviru projekta "Regionalni program lokalne demokratije na Zapadnom Balkanu (ReLOaD)", koji finansira Evropska unija (EU), a implementira Razvojni program Ujedinjenih nacija (UNDP) u BiH. Sadržaj ove publikacije, kao i nalazi prikazani u njoj, isključiva su odgovornost Centra za edukaciju mladih i ni na koji način ne odražava stavove Evropske unije (EU), niti Razvojnog programa Ujedinjenih nacija (UNDP).

**ANALIZA REZULTATA
ISTRAŽIVANJA
POTREBA I PROBLEMA MLADIH SA PODRUČJA OPĆINE
TRAVNIK**

Sadržaj

Spisak tabela i grafikona.....	5
Spisak skraćenica.....	7
Uvod i metodologija.....	8
KARAKTERISTIKE UZORKA	9
OBRAZOVANJE I NAUKA MLADIH	110
Broj studenata.....	11
Napuštanje obrazovanja	12
Stipendiranje mladih	13
Obrazovanje i zapošljavanje	14
Mišljenje mladih o kvalitetu nastave	15
Učešće u neformalnom obrazovanju.....	16
RAD, ZAPOŠLJAVANJE I PREDUZETNIŠTVO MLADIH.....	17
Neformalno tržište rada	20
Usklađenost obrazovanja sa radnim mjestom.....	21
Diskriminacija i zlostavljanje na radnom mjestu.....	21
Percepcija mita i korupcije pri zapošljavanju	23
Preduzetništvo mladih.....	24
Mišljenje mladih o vlastitom biznisu	25
Vladini programi zapošljavanja	26
SOCIJALNA BRIGA	26
Novac i mladi.....	26
Formiranje porodice i stambeni status mladih.....	28
Optimizam/pesimizam na ličnom i društvenom planu	29
Percepcija budućnosti	30
ZDRAVSTVENA ZAŠTITA MLADIH.....	31
Sistematski pregled	31

Zdravstvene usluge.....	32
Zdravstveno osiguranje.....	33
Ginekološki pregled.....	34
Intimni odnosi	34
Bavljenje rekreativnim aktivnostima.....	34
Pušenje	35
Konzumiranje alkoholnih pića	36
Mentalno zdravlje	37
KULTURA I SPORT.....	38
AKTIVIZAM MLADIH (UČEŠĆE, VOLONTIRANJE I MOBILNOST)	39
Zainteresovanost mladih za politiku	39
Načini učešća u donošenju odluka	40
Aktivni mladi.....	41
MOBILNOST MLADIH	41
INFORMISANJE MLADIH.....	43
SLOBODNO VRIJEME	44
SIGURNOST MLADIH	47
Različiti oblici nasilja i mladi	47
Međuvršnjačko nasilje.....	48
Nasilje na internetu	49
Razbojništvo	49
Nasilje na radnom mjestu.....	50
Nasilje od strane partnera.....	50
Nasilje od strane određene ekstremističke grupe	50
Seksualno nasilje.....	50
Povjerenje i zadovoljstvo vezano za rad policijskih službi.....	51
Psihičko nasilje.....	52

Globalne prijetnje	54
Odgovor na nasilje	55

Spisak tabela i grafikona

- Tabela 1. Demografske karakteristike uzorka
Tabela 2. Opći podaci o srednjem obrazovanju za općinu Travnik
Tabela 3. Nivo obrazovanja koji trenutno pohađaju mladi Travnika
Tabela 4. Razlozi zbog kojih mladi napuštaju obrazovanje
Tabela 5. Promjene u procjenama o korisnosti obrazovanja u svrsi zapošljavanja u struci
Tabela 6. Najveći problemi formalnog obrazovanja
Tabela 7. Pokazatelji aktivnosti mladih (15-24 godine)
Tabela 8. Usklađenost obrazovanja sa radnim mjestom
Tabela 9. Diskriminacija prema ženama na tržištu rada
Tabela 10. Redovitost plate
Tabela 11. Percepcija podmićivanja u svrhu zapošljavanja
Tabela 12. Stav mladih prema pokretanju vlastitog biznisa
Tabela 13. Doprinos mladih kućnom budžetu
Tabela 14. Mladi i štednja
Tabela 15. Učestalost obavljanja sistematskih pregleda mladih u dobi od 15 do 30 godina
Tabela 16. Stepen zadovoljstva mladih uslugama domova zdravlja
Tabela 17. Seksualna aktivnost mladih
Tabela 18. Da li ste u posljednjih 6 mjeseci imali intimni odnos sa jednom ili više osoba?
Tabela 19. Postotak mladih pušača
Tabela 20. Mladi koji konzumiraju alkoholna pića
Tabela 21. Konzumiranje opojnih droga
Tabela 22. Zadovoljstvo mladih podrškom kulturi i sportu
Tabela 23. Mišljenje mladih o tome koliko imaju uticaja na donošenje odluka koje ih se tiču na lokalnom nivou
Tabela 24. Učešće mladih u dobi između 15 i 30 godina u određenim oblicima aktivizma
Tabela 25. Članstvo u organizacijama
Tabela 26. Razlozi zbog kojih bi mladi napustili BiH već sutra ukoliko bi im se pružila prilika
Tabela 27. Povjerenje u policijske službenike i službenice
Tabela 28. Zadovoljstvo radom policijskih službi
Tabela 29. Prepoznavanje psihičkog nasilja
Tabela 30. Percepcija nasilja nad ženama i muškarcima
- Grafikon 1. Broj studenata u općini Travnik
Grafikon 2. Procjena korisnosti stečenog znanja u procesu daljnog obrazovanja
Grafikon 3. Mišljenje mladih o tome u kojoj mjeri njihovo obrazovanje može osigurati zaposlenje u struci
Grafikon 4. Razlike bazirane na spolu kada je u pitanju učešće u neformalnom obrazovanju
Grafikon 5. Stopa nezaposlenosti mladih (15-24 godine)
Grafikon 6. Stopa nezaposlenosti mladih muškaraca i žena (15-24 godine)
Grafikon 7. Veličina neformalnog tržišta rada
Grafikon 8. Zaposleni mladi prema vrsti ugovora koji imaju sa poslodavcem
Grafikon 9. Zlostavljanje na radnom mjestu

Grafikon 10. Percepcija podmićivanja kako bi se dobio posao u javnom ili privatnom sektoru

Grafikon 11. Mladi koji su pohađali i mladi koji bi željeli pohađati poslovni seminar

Grafikon 12. Mladi koji doprinose kućnom budžetu u odnosu na spol

Grafikon 13. Ukupna mjesecna primanja domaćinstva

Grafikon 14. Ukupni mjesecni prihodi mladih u općini Travnik

Grafikon 15. Stambeni status mladih u općini Travnik

Grafikon 16. Procjena životnog standarda

Grafikon 17. Percepcija vlastite budućnosti

Grafikon 18. Percepcija budućnosti društva

Grafikon 19. Razlozi obavljanja sistematskog pregleda

Grafikon 20. Zdravstvene usluge specifično namijenjene mladima

Grafikon 21. Bavljenje rekreativnim aktivnostima

Grafikon 22. Zainteresovanost mladih za politiku

Grafikon 23. Mladi koji su putovali u posljednjih 12 mjeseci

Grafikon 24. Spremnost mladih u općini Travnik na odlazak u inostranstvo

Grafikon 25. Društvene mreže koje mladi svakodnevno posjećuju

Grafikon 26. Najčešće sedmične aktivnosti mladih

Grafikon 27. Učestalost posjećivanja kladionica s obzirom na spol

Grafikon 28. Spremnost na brak sa osobom druge nacionalnosti

Grafikon 29. Zadovoljstvo sigurnosnom situacijom u mjestu stanovanja

Grafikon 30. Nasilje u porodici

Grafikon 31. Međuvršnjačko nasilje

Grafikon 32. Nasilje na internetu

Grafikon 33. Razbojništvo

Grafikon 34. Mladi koji su bili žrtve određenih oblika nasilja

Grafikon 35. Mladi koji poznaju žrtve određenih oblika nasilja

Grafikon 36. Poznavanje pojmove mobing i bullying

Grafikon 37. Slažete li se da naše društvo može adekvatno odgovoriti globalnim terorističkim prijetnjama?

Grafikon 38. Reakcija na nasilje s obzirom na spol

Spisak skraćenica

BiH	Bosna i Hercegovina
EU	Evropska unija
Eurostat	Evropski statistički ured
FBIH	Federacija Bosne i Hercegovine
ILO	International Labour Organization/Međunarodna organizacija rada
KM	Konvertibilna marka (valuta BiH)
NVO	Nevladina organizacija
Popis	Popis stanovništva u BiH 2013. godine
SBK	Srednjobosanski kanton
Strategija	Strategija za mlade

Uvod i metodologija

Općina Travnik trenutno nema Strategiju za mlade, jer je prethodna strategija važila za period 2012-2016. godina. Dokument koji slijedi predstavlja rezultate istraživanja o položaju i problemima mladih na području općine Travnik, koje će poslužiti kao osnova za izradu narednog strateškog dokumenta za mlade.

Osnovni cilj istraživanja je prikupljanje informacija o položaju i problemima mladih koji žive na cijelom području općine Travnik, kako bi se izradio dokument Strategija za mlade općine Travnik, u skladu sa Zakonom o mladima FBiH („Službene novine Federacije BiH“, broj: 36/10).

Istraživanje i analiza prikupljenih podataka provedeni su u saradnji sa Institutom za razvoj mladih Kult, a poslužit će svim zainteresiranim stranama kao polazna tačka za sačinjavanje svih značajnih dokumenata koji imaju za cilj poboljšati položaj mladih u općini Travnik.

Prikupljanje podataka – anketiranje mladih na terenu, provedeno je u julu 2018. godine korištenjem standardiziranog upitnika koji Institut za razvoj mladih Kult koristi za istraživanje problema i potreba mladih u svim istraživanjima ovog tipa. Anketari, također mladi, birali su ispitanike metodom slučajnog odabira, u dobi između 15 i 30 godina starosti.

Na ovaj način anketirana su 504 ispitanika koji predstavljaju reprezentativan uzorak populacije mladih u dobi između 15 i 30 godina, jer je svaka mlada osoba sa područja općine Travnik imala podjednaku vjerovatnoću ulaska u uzorak. Prilikom uzorkovanja ispoštovani su kriteriji određenih demografskih karakteristika, značajnih za valjanost uzorka, tako da se uzorak sastoji od približno jednakog broja žena i muškaraca, te adekvatnog broja mladih koji žive u gradskim i vangradskim sredinama.

Uzorak ove veličine ima grešku uzorka od oko 5%, sa nivoom pouzdanosti od 95%. Greška uzorka mora postojati u svakom istraživanju koje tretira uzorak određene populacije, a ne cijelu populaciju, zbog toga što rezultati koje dobijemo iz uzorka, u ukupnoj populaciji znače procjene koje kao takve ne mogu biti 100% precizne i moraju imati određeni postotak greške. U praktičnom primjeru ovog istraživanja to znači da svi dobijeni rezultati mogu biti veći ili manji za 5%.

Za analizu prikupljenih podataka korišten je SPSS, programski paket namijenjen statističkoj obradi podataka.

Osim spomenutih baza podataka, korišteni su i podaci zvaničnih institucija: Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine, Federalni zavod za statistiku, te podaci drugih relevantnih institucija.

Rezultati su prikazani u tabelama i grafikonima, te dodatno opisani kroz objašnjenja u kraćim tekstovima.

Istraživanjem je obuhvaćeno sedam oblasti koje su od posebnog značaja za mlade, te i sami dokument analize ima strukturu koja prati sljedeće tematske cjeline:

- Obrazovanje i nauka mladih
- Rad, zapošljavanje i položaj mladih na tržištu rada
- Socijalna briga mladih
- Zdravstvena zaštita mladih
- Sigurnost mladih
- Kultura i sport
- Aktivizam (učešće, volontiranje i mobilnost) mladih

KARAKTERISTIKE UZORKA

Tabela 1. Demografske karakteristike uzorka

		UZORAK
Broj ispitanika		504
SPOL	Muškarci	49%
	Žene	51%
RADNI STATUS	Zaposleni na puno radno vrijeme	40,9%
	Zaposleni na pola radnog vremena	2,2%
	Nezaposleni	52,1%
	Samozaposleni, pripravnici, volonteri	4,6%
BRAČNI STATUS	Neodata/Neoženjen	71%
	Udata/Oženjen	25%
	Nešto drugo	4%
BROJ ČLANOVA DOMAĆINSTVA	1	1,4%
	2	8%
	3	23,9%
	4	36,9%
	5	17,7%
	6+	12%

OBRAZOVANJE I NAUKA MLADIH

Iako najmnogoljudnija općina Srednjobosanskog kantona, Travnik ipak nije imun na opći trend pada u broju djece upisane u osnovne i srednje škole.

Trend pada broja srednjoškolaca prisutan je u cijeloj Bosni i Hercegovini. Broj srednjoškolaca općine Travnik je od prošle (2016/2017.) do ove školske godine (2017/2018.) opao za 3,36%, dok je na nivou SBK-a u istom periodu zabilježen pad od 5,18%. Iako Travnik bilježi pad manji od onog zabilježenog na nivou SBK-a, prostora za optimizam nema, pretpostavimo li da je dio djece upisane u srednje škole u Travniku vjerovatno došao i iz obližnjih gradova kantona, tako da se pad u broju srednjoškolaca donekle umanjuje takvim kretanjima. Osim toga, kao indikator dugoročnih kretanja mladih, uključenih u obrazovni sistem, posmatra se broj djece upisane u osnovne škole. Za Srednjobosanski kanton ovi podaci nisu ohrabrujući, s obzirom na činjenicu da je broj djece upisane u prve razrede osnovnih škola opao za 11% u periodu od četiri godine (od 2014. do 2018. godine).

Više detalja o broju učenika u srednjim školama dostupno je u Tabeli 2.

Tabela 2. Opći podaci o srednjem obrazovanju za Travnik i SBK

Školska godina	Broj učenika Travnik	Broj učenika SBK
2016/2017.	3.165	10.610
2017/2018.	3.062	10.087

Izvor: Federalni zavod za statistiku

Tabela 3. Nivo obrazovanja koji trenutno pohađaju mladi u općini Travnik

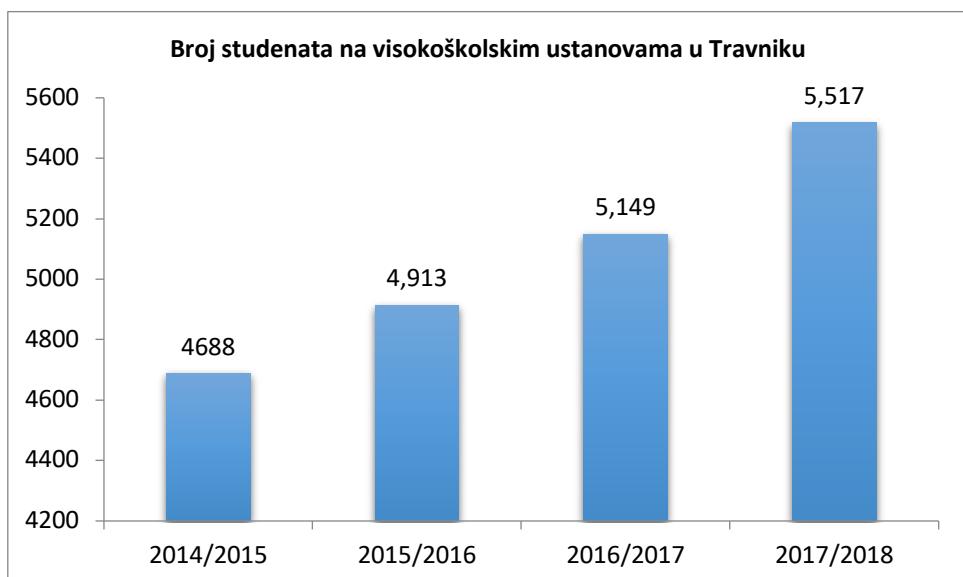
	Muškarci	Žene
Srednja stručna škola – trogodišnja	6,7%	5,5%
Srednja škola – četverogodišnja	42,7%	41,8%
Viša škola – dvije godine	1,3%	2,7%
Fakultet/Bachelor	45,3%	43,6%
Magisterij	2,7%	4,5%

Izvor: Istraživanje potreba i problema mladih sa područja općine Travnik 2018

Broj studenata

Broj studenata upisanih na visokoškolske ustanove u Travniku kontinuirano raste u posmatrane četiri godine i u tom periodu porastao je za skoro 18%.

Grafikon 1. Broj studenata upisanih na visokoškolske ustanove u Travniku

Izvor: Federalni zavod za statistiku

U periodu od školske 2014/2015. godine do školske 2017/2018. godine, broj studenata porastao je za skoro 18%. U istom periodu na nivou FBiH bilježi se pad u broju studenata.

Prilikom interpretacije gore navedenih rezultata, potrebno je uzeti u obzir određene lokalne specifičnosti, odnosno činjenicu da Travnik već dugi niz godina radi na tome da se pozicionira kao univerzitetski grad u domenu privatnih visokoškolskih ustanova. Očigledno je da u tome ima uspjeha, jer u Travniku postoji 20 privatnih visokoškolskih ustanova. S tim u vezi, broj studenata koji pohađaju ove ustanove nije nužno stanovništvo općine Travnik, nego se većinom radi o studentima iz drugih gradova BiH.

Napuštanje obrazovanja

Prema kriterijima Evropske unije, mladi u dobi između 18 i 24 godine koji su najviše završili srednju trogodišnju školu i nisu nastavili daljnje obrazovanje (formalno ili neformalno) posmatraju se kao grupa mlađih koja prerano napušta obrazovni sistem.

U uzorku je pronađeno 19% mlađih koji nisu nastavili daljnje školovanje nakon završene srednje trogodišnje škole.

Također, oko 27% mlađih u općini Travnik obrazovni sistem napušta nakon četverogodišnje srednje škole, odnosno, ne upisuju se na fakultet ili višu školu.

Kada su u pitanju razlozi zbog kojih mlađi napuštaju obrazovanje, i dalje je glavni razlog vezan za finansijske faktore.

Kao razlozi vezani za finansijske faktore posmatraju se pronalazak stalnog zaposlenja i opći finansijski razlozi. Mlađi u općini Travnik su pronalazak stalnog zaposlenja navodili kao najčešći razlog za nenastavljanje školovanja. Nepovoljne finansijske prilike sljedeći su značajan razlog zbog kojeg mlađi napuštaju obrazovni sistem.

Evidentne su i razlike bazirane na spolu kada su u pitanju razlozi za nenastavak obrazovanja. Zbog kućanskih poslova obrazovanje ne nastavljaju isključivo djevojke, jer ovaj odgovor nije zabilježen kod muškaraca.

S druge strane, kod muškaraca je u većoj mjeri zabilježen razlog pronalaska stalnog zaposlenja i obaveza u vezi poljoprivrednih poslova kod kuće.

Tabela 4. Razlozi zbog kojih mladi napuštaju obrazovanje

Razlozi	%
Zbog finansijskih razloga	22,7%
Nisam vidio/la u tome neki smisao	20,9%
Pronašao sam stalno zaposlenje	47,5%
Zbog obaveza u vezi poljoprivrednih poslova kod kuće	4,6%
Zbog obaveza u kući (kućanski poslovi)	8,5%
Ne želi odgovoriti	0,7%

Izvor: Istraživanje potreba i problema mladih sa područja općine Travnik 2018

Razlozi finansijskog karaktera već odavno su prepoznati kao faktor koji najsnažnije djeluje na mlađe ljudi kada je u pitanju odluka o dalnjem školovanju.

Međutim, pojava na koju bi trebalo obratiti posebnu pažnju jeste značajan broj mladih koji obrazovanje ne nastavljaju jer u tome ne vide smisao. Nemogućnost pronalaska smisla u obrazovanju, kao značajanog faktora napuštanja obrazovnog sistema, je u porastu u svim istraživanjima položaja i potreba mladih, provedenim u proteklih pet godina. Travnik nije izuzetak od ovog trenda.

Razlike su bazirane i na tipu naselja. Mladi iz gradskih sredina češće navode razlog finansijske prirode dok mladi iz vangradskih sredina češće navode razlog obaveza u vezi poljoprivrednih i kućanskih poslova.

Bitno je napomenuti da se napuštanje obrazovanja u ovom kontekstu odnosi na napuštanje bilo kojeg upisanog, a potom napuštenog nivoa obrazovanja, a ne samo na pojavu prerađenog napuštanja obrazovanja.

Stipendiranje mladih

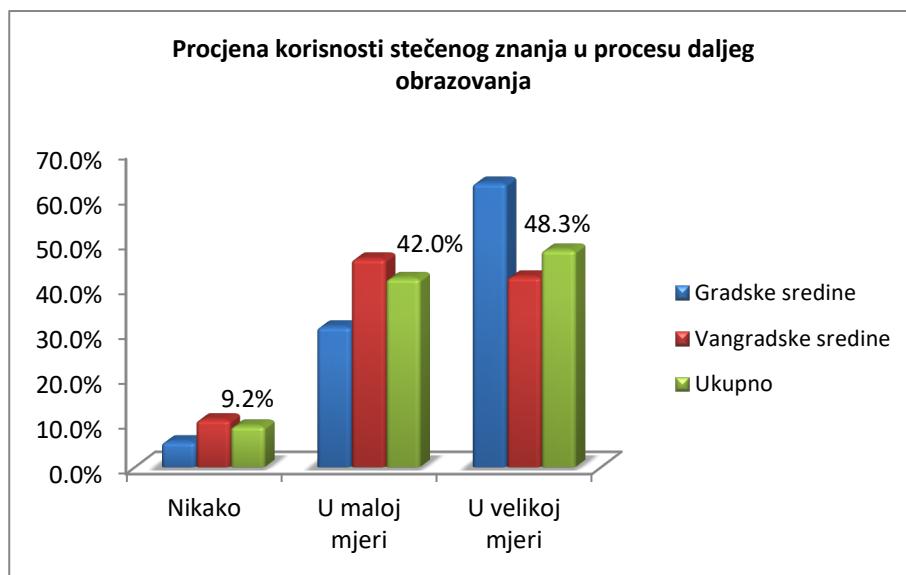
Iako mladi napuštaju obrazovni sistem najčešće zbog razloga finansijske prirode, 93,3% mladih u općini Travnik nema stipendiju.

Od oko 6% mladih koji primaju stipendiju, njih 3,4% stipendiju dobija od Općine, 0,8% od kantona, 0,4% od određene firme, 0,6% od određene organizacije i 1% iz nekih drugih izvora.

Obrazovanje i zapošljavanje

Mladi u općini Travnik ne daju ekstremno visoke ocjene kada se govori o procjeni korisnosti znanja koje su stekli ili još uvijek stiču u obrazovnom procesu, a u kontekstu toga koliko će im to znanje pomoći u nastavku obrazovanja na višem nivou. Razlike bazirane na tipu naselja su značajne, jer su mladi iz gradskih sredina mnogo optimističniji kada je u pitanju procjena korisnosti stečenih znanja i vještina u procesu daljnog obrazovanja.

Grafikon 2: Procjena korisnosti stečenog znanja u procesu dalnjeg obrazovanja

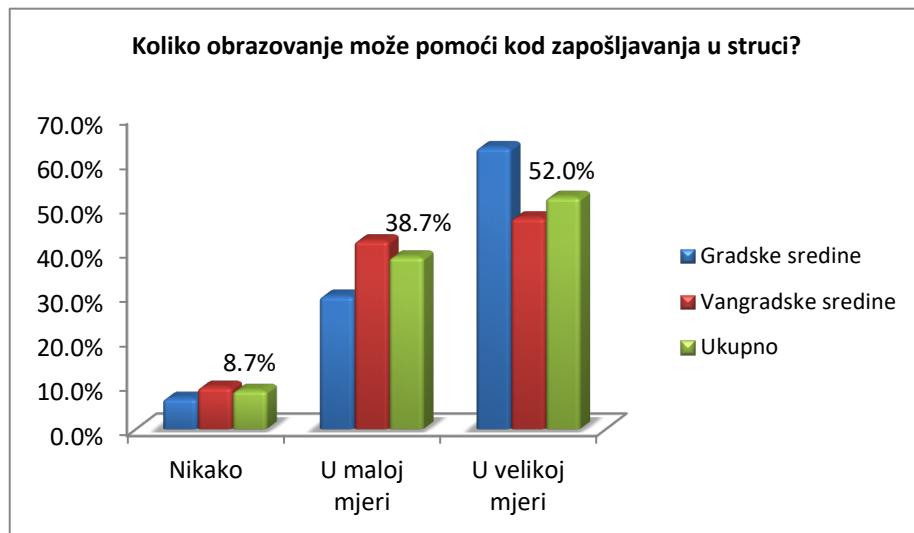

Izvor: Istraživanje potreba i problema mladih sa područja općine Travnik 2018

Procjene su nešto pozitivnije kada govorimo o korisnosti obrazovanja u svrsi zapošljavanja u struci, jer u prosjeku 52% mladih smatra kako će im obrazovanje koje su stekli ili još uvijek stiću u velikoj mjeri biti korisno kod budućeg zapošljavanja u struci.

Oko 8% muškaraca i 10% žena smatra kako im obrazovanje koje su stekli nikako neće pomoći da se zaposle u struci. Da će im obrazovanje pomoći u maloj mjeri smatra oko 42% muškaraca i 35% žena. Žene su pozitivnije u svojim očekivanjima vezanim za korisnost obrazovanja u kontekstu zapošljavanja, pa tako oko 55% žena smatra da će im obrazovanje koje su stekle u velikoj mjeri pomoći prilikom zapošljavanja u struci. Isto mišljenje ima 49% muškaraca.

Grafikon 3: Mišljenje mladih o tome u kojoj mjeri njihovo obrazovanje može osigurati zaposlenje u struci

Izvor: Istraživanje potreba i problema mladih sa područja općine Travnik 2018

Mišljenje mladih o kvalitetu nastave

Problem nedostatka praktične nastave zabilježen je kao najveći problem formalnog obrazovanja u svim prethodno provedenim istraživanjima na različitim nivoima u FBiH.

Alarmantno je to što udio mladih koji ovaj problem smatraju najvećim raste kroz godine, te veliki broj mladih smatra kako nedostatak praktične nastave mora biti najhitnije riješen u procesu formalnog obrazovanja.

Preopširni nastavni planovi i programi i dalje su značajan problem koji mladi vide u formalnom obrazovanju, a relativno značajan je i udio mladih koji smatraju da je problem u nedovoljnoj finansijskoj podršci mladima kroz obrazovni proces. Pored izuzetno malog broja mladih koji primaju stipendiju i dosta velikog broja mladih koji obrazovanje ne nastavljaju zbog razloga povezanih sa finansijskim prilikama, prepoznavanje nedostatka stipendiranja, kao jednog od velikih problema obrazovnog sistema, još je jedna potvrda toga da mladi nemaju dovoljno podrške u procesu obrazovanja. Ovaj problem pogotovo je izražen u visokom obrazovanju.

Tabela 6. Najveći problemi formalnog obrazovanja

Šta je neophodno promijeniti u formalnom obrazovanju?	%
Preopširni nastavni planovi i programi	25%
Manjak prakse/praktičnog pristupa u nastavi	35%
Nedostatak stipendija/kreditiranja, naročito u visokom obrazovanju	12%
Odnos nastavnika prema učeniku/studentu	4%
Neadekvatna tehnička opremljenost	4%
Praksa naučnoistraživačkog rada koja nije u skladu sa realnošću	4%

Nestručnost nastavnika i profesora	8%
------------------------------------	----

Manjak dijaloga u učionici	3%
----------------------------	----

Izvor: Istraživanje potreba i problema mladih sa područja općine Travnik 2018

Značajan je i udio mladih koji smatraju da je problem u odnosu nastavnika prema učenicima, te u nestručnosti nastavnika.

Oko 4% mladih problem je prepoznalo u odnosu nastavnika prema učenicima/studentima, dok 8% mladih smatra da je jedan od problema formalnog obrazovanja nestručnost nastavnika i profesora. Ovaj faktor je generalno u porastu u proteklih pet godina, ali su uzroci tome još neistraženi. Da li se zaista radi o tome da nastavnici postaju nestručniji ili učenici osjećaju više slobode da ih okarakteriziraju kao takve, nije poznato. Uzroci se mogu tražiti i u dostupnosti materijalno-tehničkih sredstava koji su nastavnicima na raspolaganju, te općenito u nivou stručne podrške koji nastavnici imaju u svom radu.

Neadekvatnu tehničku opremljenost kao problem prepoznaće oko 4% mladih. Također, oko 4% mladih smatra da je problem i to što je praksa naučnoistraživačkog rada neusklađena sa realnošću.

Učešće u neformalnom obrazovanju

U prosjeku, oko 19% mladih u općini Travnik pohađalo je određene programe iz oblasti neformalnog obrazovanja, a oko 37% mladih rado bi pohađalo takve obuke u budućnosti.

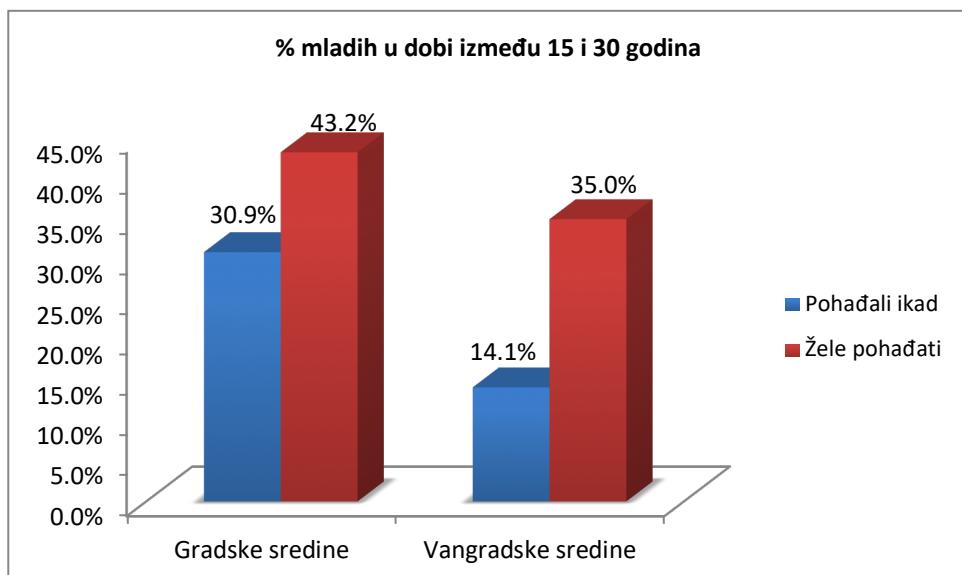
Nesrazmjer između broja mladih koji su imali priliku učestvovati u neformalnom obrazovanju i broja mladih koji bi to voljeli je veliki, što ukazuje na to da je potrebno obezbijediti više prilika za neformalno obrazovanje, pogotovo za mlade iz vangradskih sredina.

Razlike bazirane na tipu naselja i spolu su značajne, za 17% je veći udio mladih iz gradskih sredina koji su pohađali neformalno obrazovanje nego što je to slučaj sa mladima iz vangradskih sredina.

Također, za 18% je više žena koje bi željele učestvovati u neformalnom obrazovanju u budućnosti.

Najčešće teme kurseva/programa neformalnog obrazovanja koje mladi pohađaju su vezane za učenje stranih jezika i informatiku.

Grafikon 4: Razlike bazirane na tipu naselja, kada je u pitanju učešće u neformalnom obrazovanju

Izvor: Istraživanje potreba i problema mladih sa područja općine Travnik 2018

RAD, ZAPOŠLJAVANJE I PREDUZETNIŠTVO MLADIH

Prema procjenama o broju stanovnika za 2017. godinu, Federalnog zavoda za statistiku, na teritoriji općine Travnik živi 10.980 mladih osoba (15 do 29 godina starosti). Mladi čine oko 20% stanovništva općine Travnik.

Statistike o stopama nezaposlenosti stanovništva dosta su neprecizne zbog postojanja velikog broja kontrolisanih i nekontrolisanih varijabli, značajnih za precizno određivanje stope nezaposlenosti. S jedne strane, u nezaposlene osobe ne ubraja se stanovništvo koje ne radi, ali koje po osnovu nekih drugih kategorija ne spada u nezaposleno (penzioneri, osobe nesposobne za rad, đaci i slično), uopšteno, stanovništvo koje se vodi kao radno neaktivno. Zvanične statistike vode se brojem osoba prijavljenih na zavode/biroe za nezaposlene, pri čemu je nepoznat broj osoba koje su nezaposlene, ali isto tako i neprijavljenе na zvanične zavode za evidenciju nezaposlenosti.

Prema uputama Međunarodne organizacije rada (ILO-a), standardna međunarodna definicija nezaposlenosti obuhvata sve osobe starije od dobne granice odredene za mjerjenje ekonomski aktivnog stanovništva, koje su tokom referentnog perioda bile bez posla, tokom tog perioda bile u svakom trenutku na raspolaganju za posao, te aktivno tražile posao. Sva tri kriterija moraju biti zadovoljena istovremeno da bi se neka osoba smatrala nezaposlenom. Međutim, ovakva definicija ne tretira obeshrabrene radnike – osobe koje žele posao, raspoložive su za rad, ali ne rade i ne traže posao jer misle da ga ne mogu naći. Ove osobe čine neiskorišteni radni resurs, ali po definiciji ne ulaze u kategoriju nezaposlenih i često se nazivaju "skrivena nezaposlenost". Ukoliko bi se redefinisali kriteriji nezaposlenosti, ova grupa bi bila uvrštena u radnu snagu, odnosno nezaposlene osobe.

Dodamo li tome osobe koje su prijavljene na evidenciju nezaposlenih, ali su realno zaposlene u sivoj ekonomiji, dolazimo do zaključka da se stope nezaposlenosti uvijek izračunavaju na osnovu procjena, a ne stvarnog stanja.

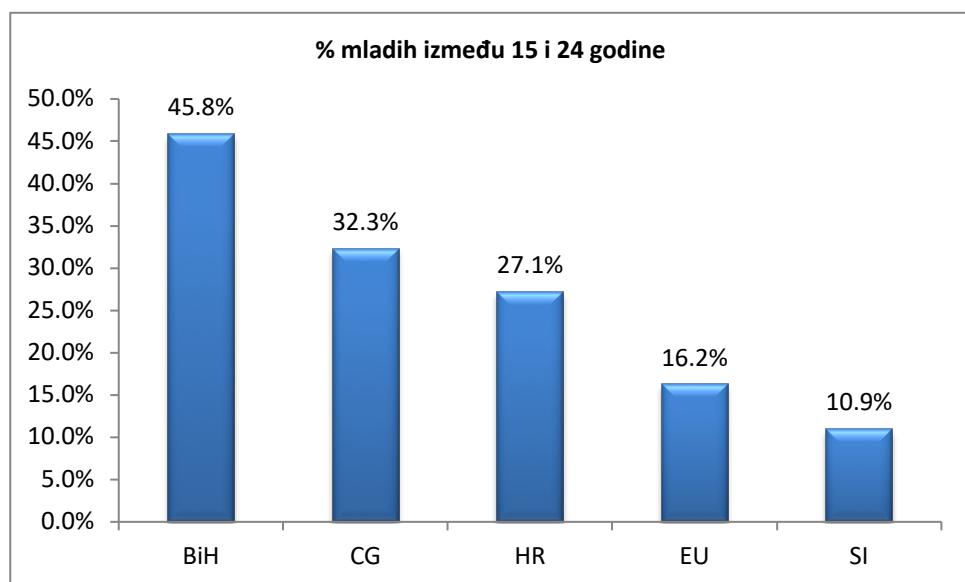
Kada govorimo o mladima, još je i teže ustanoviti stopu nezaposlenosti kod mlađih jer u zvaničnim statistikama dobna grupa mlađih najčešće nije posebno zabilježena te su mlađi uvršteni u ukupne brojeve sa drugim dobним grupama.

Prema podacima Ankete o radnoj snazi za 2017. godinu, stopa nezaposlenosti ukupnog stanovništva na nivou BiH iznosi 20,5%. Za FBiH stopa nezaposlenosti je nešto niža i iznosi 20%. Stopa nezaposlenosti ukupnog stanovništva na nivou SBK-a je znatno veća od prosjeka Federacije i u junu 2018. iznosi 39,8%. Za Travnik, stopa nezaposlenosti na dan 30.06.2018. godine iznosi 34,8%.

Stopa nezaposlenosti mlađih na nivou BiH u dobi između 15 i 24 godine iznosi 45,8%, a na nivou FBiH stopa nezaposlenosti mlađih je 45,2%.

Usporedimo li stopu nezaposlenosti mlađih u BiH sa stopama nezaposlenosti zemalja iz okruženja, poput Hrvatske i Slovenije, ustanovit ćemo da je ona mnogo veća. Veću stopu nezaposlenosti mlađih od BiH ima jedino Makedonija, za oko 1% (stopa nezaposlenosti mlađih u Makedoniji je 46,7%). To je ujedno i najveća stopa nezaposlenosti koju bilježi Eurostat.

Grafikon 5. Stopa nezaposlenosti mlađih (15-24 godine)

Izvor: Eurostat i Agencija za statistiku BiH (Anketa o radnoj snazi 2017)

Iz navedenih podataka nije moguće zaključiti koliko iznosi stopa nezaposlenosti mlađih u općini Travnik. No, opravdano je za pretpostaviti da stopa nezaposlenosti mlađih u općini Travnik bilježi slične vrijednosti kao i stope nezaposlenosti na nivou BiH, a vjerovalno još i veće, uzmemu li u obzir činjenicu da je i stopa nezaposlenosti ukupnog stanovništva u Travniku znatno veća nego na nivou BiH.

Stope nezaposlenosti mlađih u Federaciji BiH bilježe pad u periodu od 2015. do 2017. godine. Međutim, ne može se tvrditi da je manja nezaposlenost uzrokovana većom zaposlenošću, iz razloga što stope zaposlenosti mlađih ne rastu u tolikoj mjeri koliko

opadaju stope nezaposlenosti. Pretpostavka je da se i u ovim brojkama može prepoznati utjecaj odlaska mladih iz zemlje.

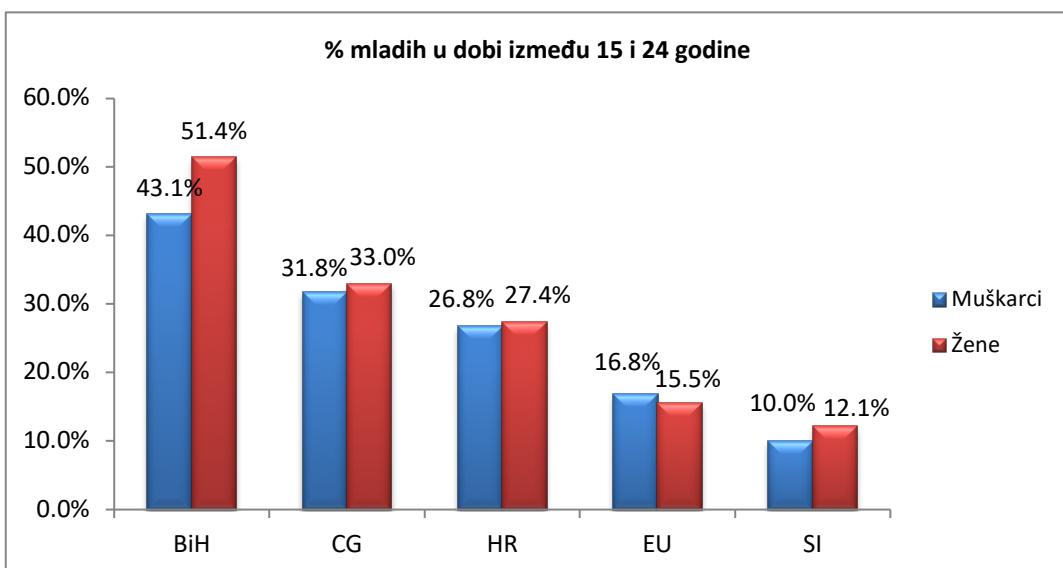
Tabela 7. Pokazatelji aktivnosti mladih (15-24 godine) FBiH 2015. – 2017. godina.

	Stopa aktivnosti			Stopa zaposlenosti			Stopa nezaposlenosti		
	2015.	2016.	2017.	2015.	2016.	2017.	2015.	2016.	2017.
Ukupno	32,6%	29,6%	32,3%	11,4%	13,3%	17,7%	64,9%	55,1%	45,2%
Muškarci	38,5%	37,8%	38,4%	14,2%	17,4%	21,8%	63,1%	54%	43,3%
Žene	25,7%	20,4%	24,6%	8,2%	8,7%	12,6%	68,1%	57,3%	48,9%

Izvor: Agencija za statistiku BiH (Anketa o radnoj snazi 2017.)

Sva prethodna istraživanja i podaci zvaničnih institucija pokazuju kako su stope nezaposlenosti mladih u pravilu i dva puta veće od stope nezaposlenosti odraslih, što je slučaj i u FbiH, gdje stopa nezaposlenosti ukupnog stanovništva iznosi 20%. Omjer stope nezaposlenosti mladih naspram stope nezaposlenosti odraslih (25+) veći je od dva, što u suštini znači da na svaku nezaposленu odraslu osobu dolaze dvije nezaposlene mlade osobe.

Grafikon 6. Stopa nezaposlenosti mladih muškaraca i žena (15-24 godine)

Izvor: Eurostat i Agencija za statistiku BiH (Anketa o radnoj snazi 2017)

Posebno ugrožena kategorija nezaposlenih mladih u BiH su mlade žene, za koje stopa nezaposlenosti u 2017. iznosi čak 51,4%. Inače, u zemljama EU, razlike bazirane na spolu nisu značajne kada su u pitanju stope nezaposlenosti.

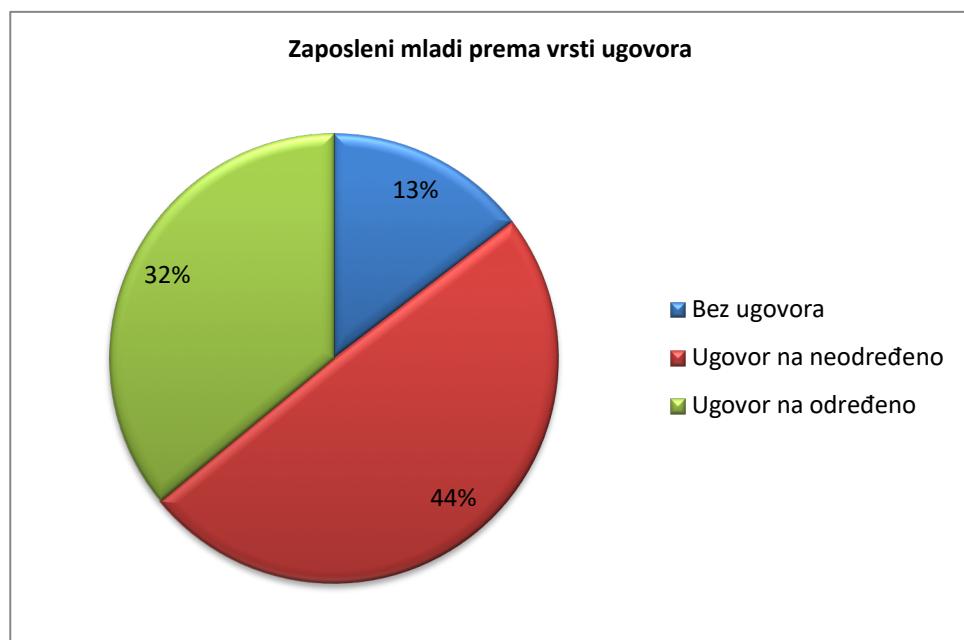
Bez obzira na navedenu nepreciznost u iskazivanju stope nezaposlenosti stanovništva i mladih, ona je zasigurno mnogo veća od stope nezaposlenosti koju imaju razvijena društva, a koja bi se mogla smatrati optimalnom. Činjenica je da većina lokalnih zajednica Bosne i Hercegovine, uključujući i Travnik, ima zabrinjavajuće stope nezaposlenosti mladih kojima se prioritetno mora baviti.

Nezaposlenost je uzročnik skoro svih negativnih pojava u životu pojedinca, ali i društva u cjelini. Zbog nezaposlenosti, mladi se teško odlučuju za osnivanje porodice, što se odražava na natalitet, primorani su živjeti u zajedničkim domaćinstvima, najčešće sa roditeljima, što ograničava mogućnosti za osamostaljenjem i preuzimanjem pune odgovornosti za vlastiti život. Negativne posljedice dugoročne nezaposlenosti na mentalno zdravlje su nemjerljive. U svom najgorem obliku, nezaposlenost uzrokuje i siromaštvo sa svim poteškoćama koje ono nosi.

Neformalno tržište rada

Neformalno tržište rada prisutno je u značajnoj mjeri. Oko 13% zaposlenih mladih nema potpisanih nikakav ugovor sa poslodavcem. Mladi koji su najčešće žrtve rada na crno su mlade žene iz gradskih sredina. Zanimljivo je i da veliki broj mladih ima ugovore na određeni vremenski period. Oko 4% mladih je na ugovoru o probnom radu, a oko 3% ih ima volonterski ugovor. Oko 1% je pripravnika, te isto toliko mladih koji ne znaju kakav ugovor imaju sa poslodavcem.

Grafikon 7: Veličina neformalnog tržišta rada

Izvor: Istraživanje potreba i problema mladih sa područja općine Travnik 2018

Od ukupnog broja zaposlenih mladih, ugovor na neodređeno ima oko 44% mladih.

Najčešći uzrok nezaposlenosti mladih u općini Travnik je nemogućnost pronałaska posla.

Iako su predrasude o tome kako posla ima, ali mladi ne žele raditi, dosta rasprostranjene u bh. društvu, podaci pokazuju da se radi isključivo o predrasudama, a ne činjeničnom stanju. Oko 47% nezaposlenih mladih u općini Travnik izjavljuju kako žele raditi, ali ne mogu da pronađu posao, iako ga aktivno traže. Onih koji žele raditi, ali ne koriste aktivne tehnike traženja posla je oko 23%, a mladih koji zaista ne žele raditi je oko 6%. Oko 11% mladih ne može raditi zbog obaveza u kući, a oko 5% njih je obeshrabreno na tržištu rada.

Grafikon 8: Razlozi nezaposlenosti

Izvor: Istraživanje potreba i problema mladih sa područja općine Travnik 2018

Usklađenost obrazovanja sa radnim mjestom

Mladi u općini Travnik uglavnom ne rade poslove za koje su se školovali.

Oko 44% mladih izjavljuju kako nikako ne rade poslove za koje su se obrazovali. Dodamo li tome mlađe koji rade poslove koji su „donekle“ u skladu sa njihovom strukom, dolazimo do procenta od 72% mladih koji su u većoj ili manjoj mjeri zaposleni izvan svoje struke.

Tabela 8. Usklađenost obrazovanja sa radnim mjestom

Radite li posao za koji ste se školovali?	%
Da	24,8%
Donekle	28%
Ne	43,9%

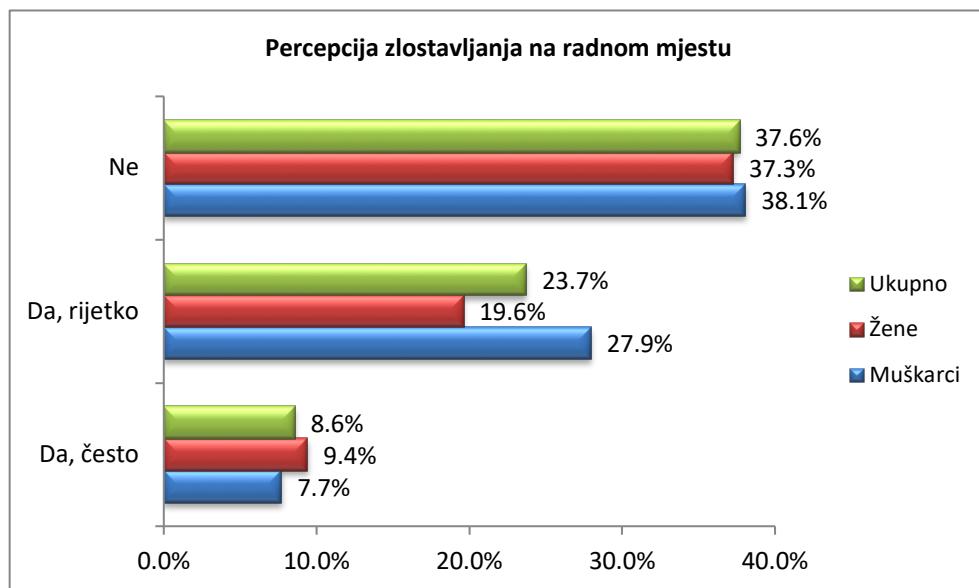
Izvor: Istraživanje potreba i problema mladih sa područja općine Travnik 2018

Diskriminacija i zlostavljanje na radnom mjestu

Oko 32% mladih u općini Travnik su, kroz radno iskustvo, bili svjedoci nekog oblika zlostavljanja na poslu, a koje je ostavilo posljedice na duševno i tjelesno zdravlje njih samih ili njihovih kolega ili kolegica.

Od toga, 8,6% mladih zlostavljanju je svjedočilo često, a 23,7% rijetko. Muškarci su u većoj mjeri nego žene imali priliku svjedočiti zlostavljanju na radnom mjestu dok razlike bazirane na tipu naselja nisu izražene.

Grafikon 9. Zlostavljanje na radnom mjestu

Izvor: Istraživanje potreba i problema mladih sa područja općine Travnik 2018

Tabela 9. Diskriminacija prema ženama na tržištu rada

Slažete li se sa mišljenjem da se prema ženama vrši diskriminacija na tržištu rada?

Da, žene su diskriminirane u velikoj mjeri	26,7%
Da, žene su diskriminirane, ali u manjoj mjeri	41,4%
Ne, žene nikako nisu diskriminirane na tržištu rada	15,7%
Ne znam	16,1%

Izvor: Istraživanje potreba i problema mladih sa područja općine Travnik 2018

Oko 68% mladih smatra da se prema ženama vrši diskriminacija na tržištu rada u većoj ili manjoj mjeri. Primjetne su razlike bazirane na spolu, kada je u pitanju percepcija diskriminacije – 77% žena i 59% muškaraca se slažu sa tvrdnjom da se prema ženama vrši diskriminacija na tržištu rada.

Kada je u pitanju plaćanje mladima za njihov rad, najugroženiji su mladi iz vangradskih sredina, gdje 3,2% mladih navodi kako platu primaju veoma neuredno i neredovno, a 11,4% ih platu prima sa zakašnjenjem do mjesec dana od dogovorenog roka. Žene su najugroženije po pitanju poslova za koje ne primaju platu, jer 3,9% žena ne prima platu za posao koji rade. Također, 8,7% ih platu prima sa zakašnjenjem do mjesec dana, a 1,9% veoma neuredno i neredovno.

Tabela 10. Redovitost plate

Da li redovno primate svoju platu?	Gradske sredine	Vangradske sredine	Muškarci	Žene	Ukupno
Ne primam platu za posao koji radim	7,2%	1,3%	2,9%	3,9%	3,3%
Da, redovno, bez zakašnjenja	81,9%	82,9%	84,1%	80,6%	82,6%
Sa zakašnjajenjem do mjesec dana	2,4%	11,4%	8,0%	8,7%	8,3%
Veoma neuredno i neredovno	1,2%	3,2%	2,9%	1,9%	2,5%

Izvor: Istraživanje potreba i problema mladih sa područja općine Travnik 2018

Percepcija mita i korupcije pri zapošljavanju

Tabela 11. Percepcija podmićivanja u svrhu zapošljavanja

	Direktno	Indirektno
Mladi koji direktno ili indirektno svjedoče o podmićivanju ili kupovini radnog mjesta	6,2%	62,2%

Izvor: Istraživanje potreba i problema mladih sa područja općine Travnik 2018

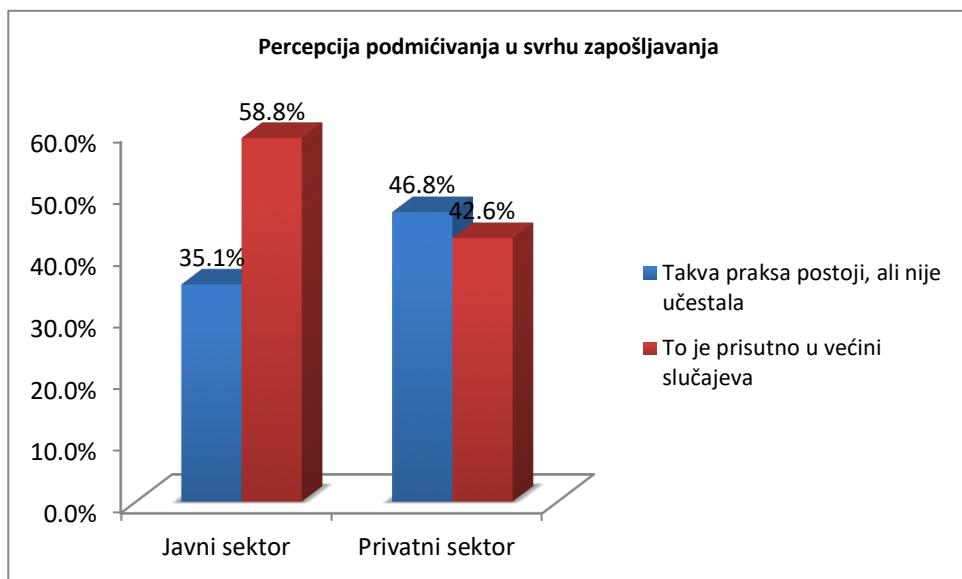
Više od 68% mladih u općini Travnik direktno ili indirektno svjedoči o podmićivanju ili kupovini radnog mjesto.

Pod direktnim svjedočenjem smatra se situacija u kojoj je osoba vidjela/prisustvovala podmićivanju, dok su pod indirektnim svjedočenjem opisane situacije kada je osoba čula da je neko platio mito kako bi se zaposlio.

Čak 58,8% mladih smatra da je praksa podmićivanja kako bi se dobio posao učestala pojava u javnom sektoru, a da praksa podmićivanja postoji, ali nije učestala smatra 35,1% mladih kada je javni sektor u pitanju. Tek 3,6% mladih u općini Travnik smatra kako podmićivanje u svrhu zapošljavanja u javnom sektoru ne postoji.

Percepcija podmićivanja kako bi se dobio posao u realnom sektoru nešto je niža, ali i dalje vrlo visoka. 42,6% mladih smatra da je praksa podmićivanja kako bi se dobio posao u privatnim firmama učestala pojava, a da takva praksa postoji, ali nije učestala smatra 46,8% mladih.

Grafikon 10: Percepcija podmićivanja kako bi se dobio posao u javnom ili privatnom sektoru

Izvor: Istraživanje potreba i problema mladih sa područja općine Travnik 2018

Samo 6,5% mladih smatra da je dobro raditi u realnom sektoru. Najviše je onih koji smatraju da je javni sektor najbolji poslodavac, čak 41%.

Izuzetno je nizak udio mladih koji bavljenje poljoprivredom smatraju dobrom poslom. I dalje je "država" najpoželjniji poslodavac. Ipak, značajan je broj mladih koji smatraju kako je najbolje raditi u vlastitoj firmi, oko 33%. To daje dobar argument projektima samozapošljavanja mladih (podrške u pokretanju vlastitih biznisa, startupa i slično).

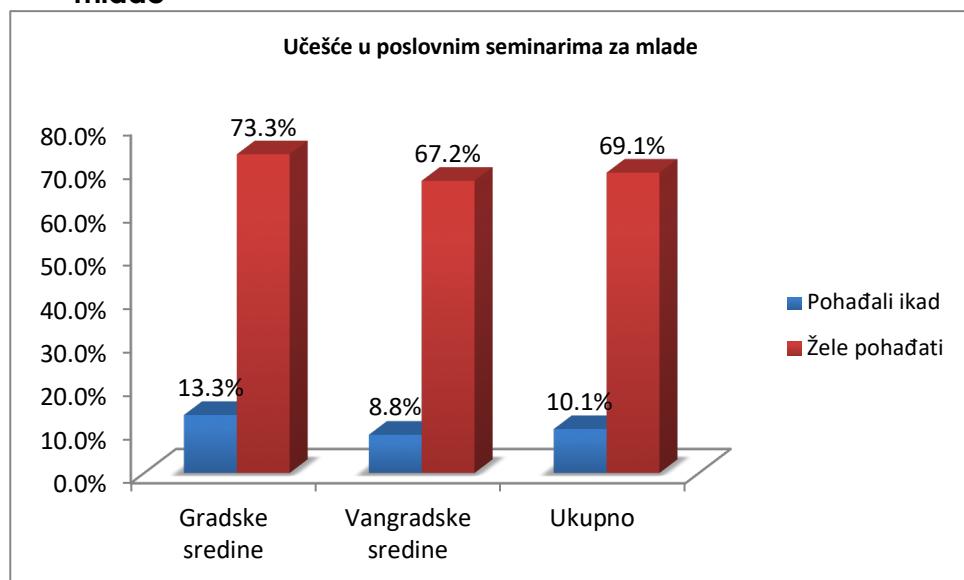
Kao najpoželjniji rad, 5,6% mladih vidi u nevladinim organizacijama, 6,7% smatra da su to porodične firme, a 3% je mišljenja da je najbolje raditi u multinacionalnoj kompaniji.

Preduzetništvo mladih

Oko 69% mladih smatra da bi im poslovni trening bio od koristi. U prosjeku 10% mladih imalo je priliku učestvovati u određenom poslovnom seminaru za mlade.

Nesrazmjernost između broja mladih koji su učestvovali u poslovnom seminaru ili treningu za mlađe i broja mladih koji bi željeli učestvovati u takvom seminaru je velika. Oko 10% mladih su nekada pohađali određeni poslovni seminar, dok je onih koji smatraju da bi im takav seminar koristio i koji bi ga željeli pohađati 69%. Od 10% mladih koji su pohađali određeni poslovni seminar ili trening, 88% ih navodi kako im je seminar bio veoma koristan ili koristan.

Grafikon 11. Mladi koji su pohađali i mladi koji bi željeli pohađati poslovni seminar za mlađe

Izvor: Istraživanje potreba i problema mlađih sa područja općine Travnik 2018

Mišljenje mlađih o vlastitom biznisu

Blizu 40% mlađih u općini Travnik rado bi pokrenulo vlastiti biznis, ali im je za to potrebna podrška od samog početka.

Tabela 12: Stav mlađih prema pokretanju vlastitog biznisa

	Gradske sredine	Vangradske sredine	Muškarci	Žene	Ukupno
Ne, ni u kojem slučaju	10,3%	12,6%	12,0%	11,9%	11,9%
Ne, jer nemam osnovne uslove	38,4%	22,7%	28,6%	26,1%	27,3%
Da, ali mi je potrebna podrška od samog početka	35,6%	41,7%	39%	40,7%	39,9%
Da, jer imam osnovne preduslove za to	2,7%	6,3%	5,8%	4,7%	5,3%
Ne znam	12,3%	16,7%	14,5%	16,2%	15,4%

Izvor: Istraživanje potreba i problema mlađih sa područja općine Travnik 2018

Oko 42% mlađih iz vangradskih sredina i 35% mlađih iz gradskih sredina rado bi pokrenulo vlastiti biznis, ali im je u tome potrebna podrška od samog početka. Oko 38% mlađih iz gradskih sredina i 23% mlađih iz vangradskih sredina ne bi pokrenulo vlastiti biznis, ali iz razloga što nemaju osnovne uslove za to. Mlađih koji ni u kojem slučaju ne bi pokrenuli vlastiti biznis je oko 12%, a oko 15% je mlađih koji ne znaju da li bi se odlučili na takav korak.

Vladini programi zapošljavanja

Oko 89% mladih iz vangradskih sredina i 80% mladih iz gradskih sredina nije upoznato sa nekim od vladinih programa zapošljavanja. Nepoznavanje vladinih programa zapošljavanja s obzirom na spol je takvo da 85% žena i 88% muškaraca nisu čuli za neki od vladinih programa zapošljavanja. Mladih koji su bili korisnici nekog od vladinih programa podrške zapošljavanju je oko 6% (4,5% iz gradskih i 7% iz vangradskih sredina).

SOCIJALNA BRIGA

Novac i mladi

Oko 47% mladih, pogotovo mlade žene, ne mogu doprinijeti kućnom budžetu. Oni koji uspijevaju doprinijeti, zarađuju malo te uglavnom ne uspijevaju da štede.

Čak 54,5% mladih žena nisu u mogućnosti nikako doprinositi kućnom budžetu. Kod muškaraca ovaj procenat je nešto niži, ali ipak dosta visok i iznosi oko 38%.

U prosjeku 10% mladih postižu neredovan doprinos kućnom budžetu.

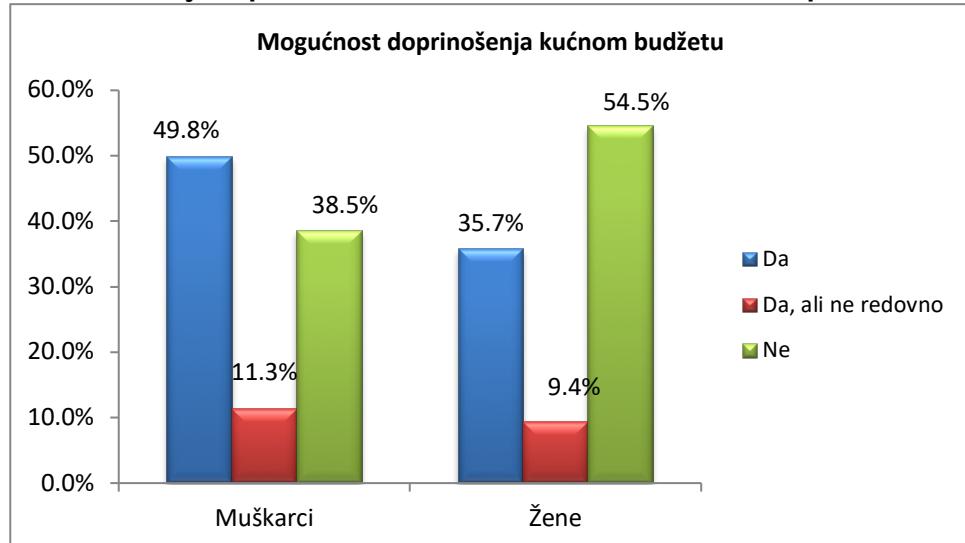
Tabela 13. Doprinos mladih kućnom budžetu

	Gradske sredine	Vangradske sredine
Da	42,0%	42,9%
Da, ali ne redovno	14,0%	8,8%
Ne	43,3%	48,0%

Izvor: Istraživanje potreba i problema mladih sa područja općine Travnik 2018

Otprilike polovina mladih muškaraca redovno doprinosi kućnom budžetu. Razlike bazirane na tipu naselja nisu mnogo izražene. Ipak, mladi iz vangradskih sredina su u nešto nepovoljnijem položaju.

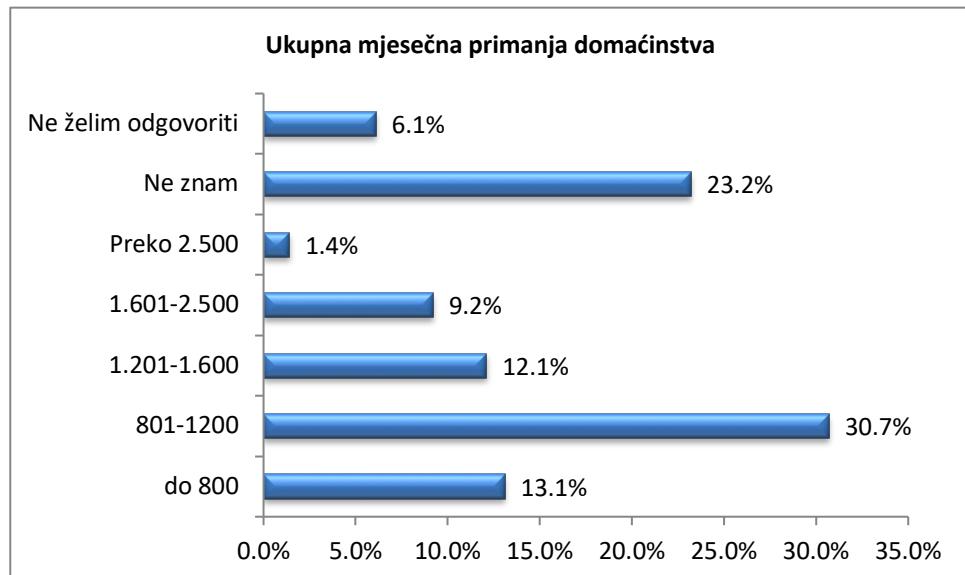
Grafikon 12: Mladi koji doprinose kućnom budžetu u odnosu na spol

Izvor: Istraživanje potreba i problema mladih sa područja općine Travnik 2018

Najveći broj mladih (30,7%) živi u domaćinstvima čija ukupna mjesecna primanja iznose između 800 i 1.200 KM. Domaćinstva sa prihodima ispod 800 KM su zastupljena sa čak 13%.

Grafikon 13. Ukupna mjesecna primanja domaćinstva

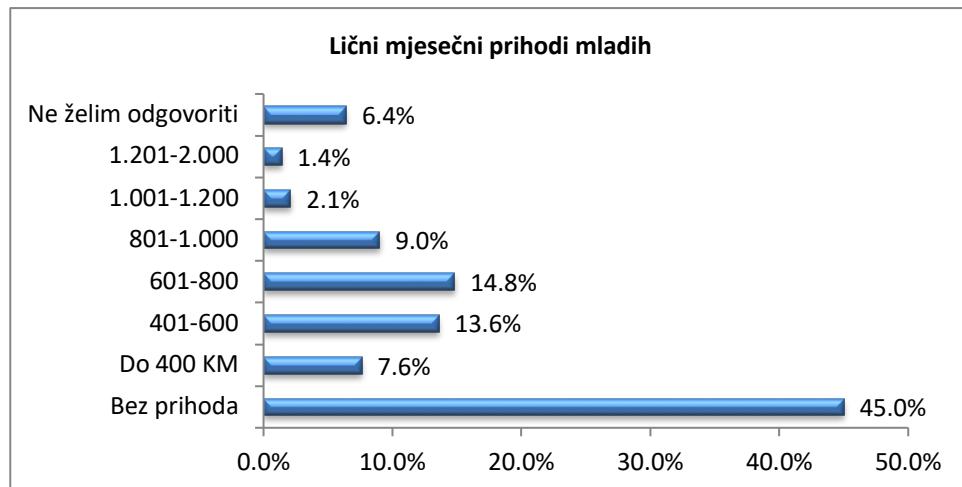
Izvor: Istraživanje potreba i problema mladih sa područja općine Travnik 2018

Značajan je broj mladih koji ne znaju koliko iznose prihodi domaćinstva, a oko 6% mladih ne želi odgovoriti na ovo pitanje. Uzmemo li u obzir podatak da najveći broj mladih živi u domaćinstvima koja broje tri ili četiri člana, možemo zaključiti da oni i njihove porodice žive skromno, kada je novac u pitanju.

Više od polovine djevojaka i skoro 38% muškaraca nemaju nikakve lične prihode. Mladi iz vangradskih sredina u nepovoljnijem su položaju od mladih iz gradskih sredina, kada su u pitanju lični prihodi.

Kada govorimo o iznosima ukupnih mjesecnih prihoda mladih ljudi, iz dolje navedenih podataka se može vidjeti kako ih je najviše bez prihoda.

Grafikon 14: Ukupni mjesecni prihodi mladih u općini Travnik

Izvor: Istraživanje potreba i problema mladih sa područja općine Travnik 2018

Kako je već spomenuto, većina mladih ne može kontinuirano, odnosno, svakog mjeseca uštedjeti određenu sumu novca.

Tabela 14. Mladi i štednja

Mogućnosti za štednju	Gradske sredine	Vangradske sredine	Muškarci	Žene	Ukupno
Da	37,8%	42,4%	39,8%	42,1%	41,0%
Ne	60,1%	56,7%	59,3%	56,3%	57,7%

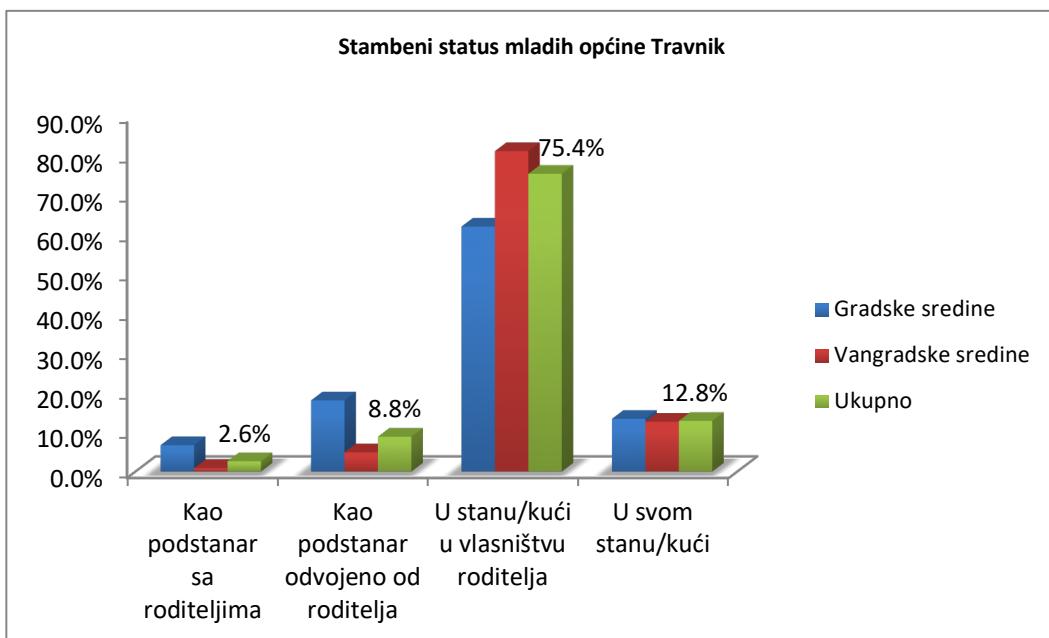
Izvor: Istraživanje potreba i problema mladih sa područja općine Travnik 2018

Formiranje porodice i stambeni status mladih

Oko 28% mladih u općini Travnik je vjenčano, a oko 25% ih ima djecu, najčešće jedno dijete.

Bitan indikator socijalnog statusa mladih je i njihov stambeni status. Grafikon 15 pokazuje stambeni status mladih u općini Travnik.

Grafikon 15: Stambeni status mlađih u općini Travnik

Izvor: Istraživanje potreba i problema mlađih sa područja općine Travnik 2018

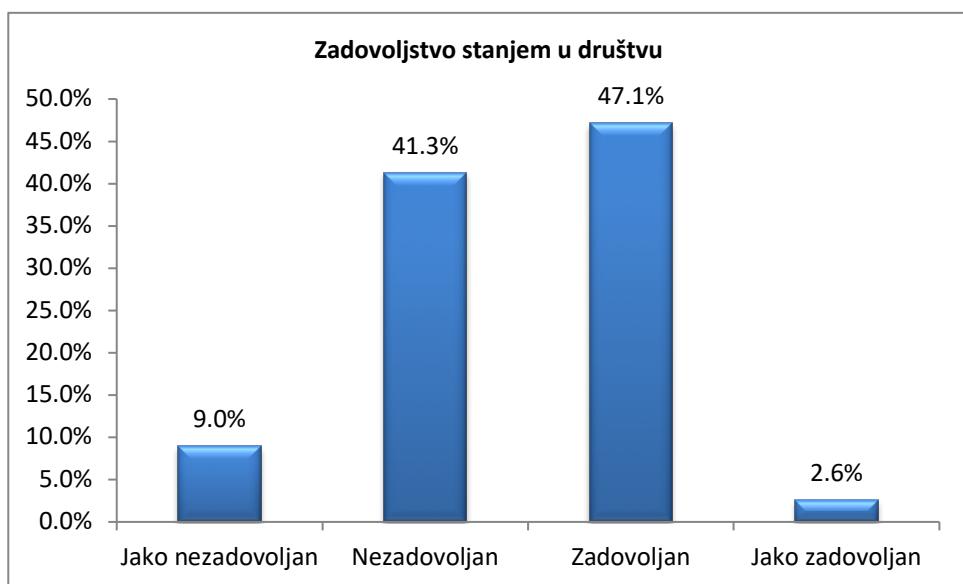
Postotak mlađih koji su se uspjeli stambeno osamostaliti je oko 13%. Većina mlađih, čak 75% njih, živi u stanu ili kući, koji su u vlasništvu njihovih roditelja.

Optimizam/pesimizam na ličnom i društvenom planu

Većina mlađih u općini Travnik zadovoljna je načinom na koji se odvijaju stvari u njihovom životu (67,3%). Jako zadovoljnih je 14,9%, nezadovoljnih 14,5%, a jako nezadovoljnih je 3,2%.

Međutim, zadovoljstvo načinom na koji se odvijaju stvari u društvu je dosta niže – zadovoljnih je 47,1%, jako zadovoljnih tek 2,6%, dok je nezadovoljnih 41,3% i jako nezadovoljnih 9%.

Grafikon 16: Zadovoljstvo stanjem u društvu

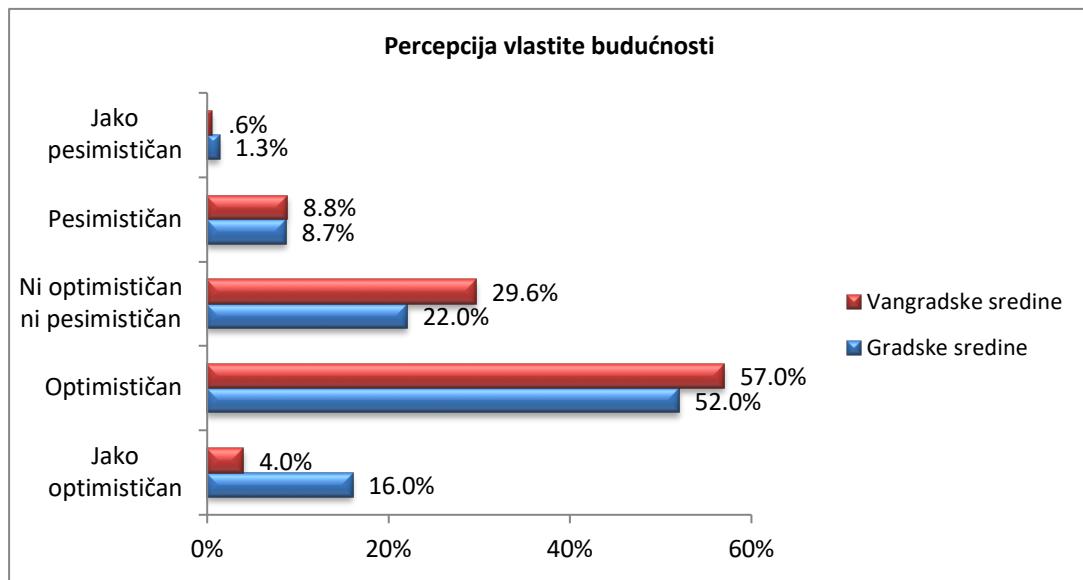

Izvor: Istraživanje potreba i problema mladih sa područja općine Travnik 2018

Percepcija budućnosti

Mladi su uglavnom optimistični kada je u pitanju njihova budućnost (55,5%), mada je značajan udio i mladih koji nemaju izražena očekivanja o svojoj budućnosti (27,3%). Jako optimističnih je 7,6%, jako pesimističnih je malo, nepunih 1%, dok je pesimističnih 8,8%.

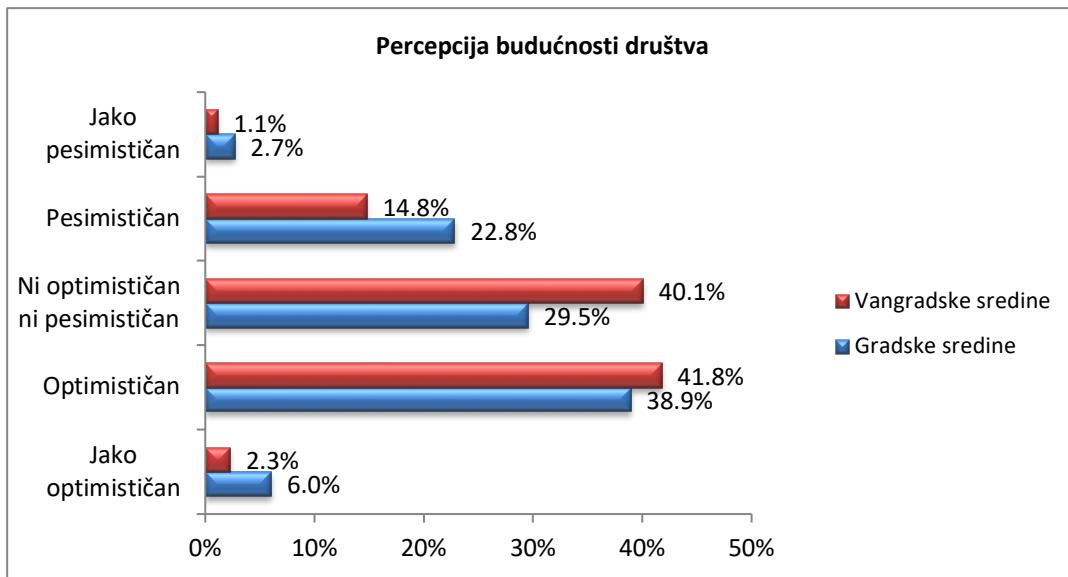
Grafikon 17: Percepcija vlastite budućnosti

Izvor: Istraživanje potreba i problema mladih sa područja općine Travnik 2018

Percepcija budućnosti društva u cjelini je nešto negativnija od percepcije lične budućnosti. Pojava da mladi budućnost društva vide kao negativniju od lične budućnosti prisutna je u svim istraživanjima o položaju i problemima mladih.

Grafikon 18: Percepcija budućnosti društva

Izvor: Istraživanje potreba i problema mladih sa područja općine Travnik 2018

ZDRAVSTVENA ZAŠTITA MLADIH

Sistematski pregled

Više od 21% mladih u općini Travnik nikada nije izvršilo sistematski pregled. Onih, koji se ne sjećaju kada su radili sistematski pregled, je 34%.

Oko 24% mladih obavilo je sistematski pregled u posljednjih 12 mjeseci. Mladih koji su pregled izvršili prije više od godinu dana je oko 19%. Ipak, i dalje je najveći broj mladih koji nikada nisu bili na sistematskom pregledu ili se ne sjećaju kada su posljednji put izvršili sistematski pregled. Posebno ranjiva kategorija su mladi iz vangradske sredine.

Za 5,5% veći je udio žena koje nikada nisu obavile sistematski pregled nego muškaraca, no to ne znači da muškarci vode više računa o zdravlju. Upravo suprotno, mlade žene su češće obavljale sistematski pregled kao redovni pregled na vlastitu inicijativu, dok su muškarci pregled češće obavljali radi zaposlenja ili za potrebe vozačke dozvole, te zbog sportskih nastupa.

Tabela 15: Učestalost obavljanja sistematskih pregleda mladih u dobi od 15 do 30 godina

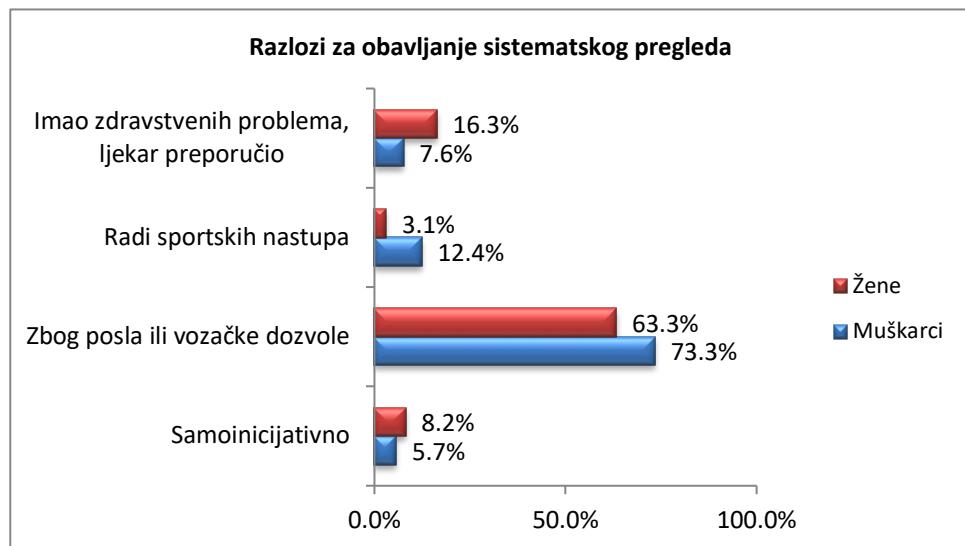
SISTEMATSKI PREGLED	Gradske sredine	Vangradske sredine	Ukupno
U posljednjih 6 mjeseci	13,3%	9,4%	10,6%
U posljednjih godinu dana	12,7%	13,9%	13,5%

Prije više od godinu dana	16,0%	20,5%	19,1%
Ne sjećam se	39,3%	32,1%	34,3%
Nikada	16,7%	23,6%	21,5%

Izvor: Istraživanje potreba i problema mladih sa područja općine Travnik 2018

Rezultati prikazani u grafikonu ispod pokazuju razloge zbog kojih mladi rade sistematski pregled.

Grafikon 19. Razlozi obavljanja sistematskog pregleda

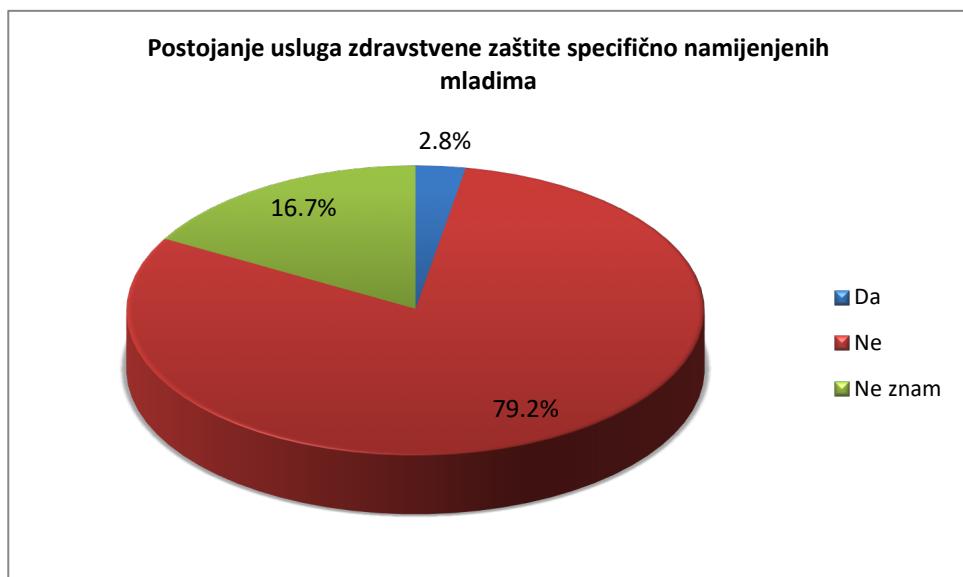
Izvor: Istraživanje potreba i problema mladih sa područja općine Travnik 2018

Zdravstvene usluge

Zdravstvene usluge koje su posebno organizirane i specifično namijenjene samo mladima, ne postoje u većini lokalnih zajednica ili mladi ne znaju da takve usluge postoje.

Samo 2,8% mladih zna da u njihovoj lokalnoj zajednici postoje zdravstvene usluge specifično namijenjene njima, a nepunih 1% je takve usluge i koristilo.

Grafikon 20: Zdravstvene usluge specifično namijenjene mladima

Izvor: Istraživanje potreba i problema mladih sa područja općine Travnik 2018

Zdravstvenim uslugama koje pružaju domovi zdravlja u njihovim lokalnim zajednicama, oko 39% mladih nije ni zadovoljno ni nezadovoljno. Oko 24% mladih iz gradskih sredina i oko 29% mladih iz vangradskih sredina su u većoj ili manjoj mjeri nezadovoljni zdravstvenim uslugama, a zadovoljnih i potpuno zadovoljnih je oko 32%.

Tabela 16: Stepen zadovoljstva mladih uslugama domova zdravlja

Zadovoljstvo zdravstvenim uslugama	Gradske sredine	Vangradske sredine	Ukupno
U potpunosti zadovoljan	5,3%	6,0%	5,8%
Zadovoljan	22,7%	27,4%	26,0%
Ni zadovoljan ni nezadovoljan	46,0%	36,9%	39,6%
Nezadovoljan	17,3%	20,9%	19,8%
U potpunosti nezadovoljan	6,7%	8,0%	7,6%
Ne znam	2,0%	,9%	1,2%

Izvor: Istraživanje potreba i problema mladih sa područja općine Travnik 2018

Zdravstveno osiguranje

Oko 4% mladih u općini Travnik nema zdravstveno osiguranje, a oko 2% ih ne zna da li imaju zdravstveno osiguranje.

Mladi uglavnom koriste javno zdravstveno osiguranje preko roditelja/staratelja (38%) ili preko poslodavca (39%), a preko biroa za nezaposlene osigurano je oko 13% mladih. Dodatno osiguranje (privatno u BiH ili inostranstvu) ima 2,6% mladih.

Ginekološki pregled

Oko 45% mladih žena izjavljuju kako nikada nisu izvršile ginekološki pregled, a 1,6% njih ne žele odgovoriti na pitanje.

Posebnu pažnju potrebno je obratiti na podatak da oko 47% djevojaka iz vangradskih sredina nikada nisu izvršile ginekološki pregled. U gradskim sredinama ovaj procenat iznosi oko 40%.

Oko 63% djevojaka nisu izvršile ginekološki pregled u referentnih godinu dana, a oko 14% ih se ne sjeća da li su posjetile ginekologa u posljednjih godinu dana.

Intimni odnosi

Više od 25% muškaraca u proteklih šest mjeseci mijenjalo je seksualne partnere, na što bi trebalo obratiti pažnju u kontekstu seksualnog i reproduktivnog zdravlja.

Iz odgovora ispitanika, koji su odgovorili na pitanje o seksualnoj aktivnosti, može se zaključiti kako su muški ispitanici seksualno više aktivni (60%) nego žene (42%), te intimne odnose upražnjavaju sa više različitih osoba nego što je to slučaj kod ispitanica.

Tabela 17: Seksualna aktivnost mladih

		Muškarci	Žene	Ukupno
Da li ste seksualno aktivni?	Ne	34,0%	54,5%	44,4%
	Da	60,3%	41,6%	50,8%
	Ne želim odgovoriti	4,9%	3,5%	4,2%

Izvor: Istraživanje potreba i problema mladih sa područja općine Travnik 2018

Mladi muškarci češće mijenjaju seksualne partnere nego što je to slučaj sa ženama te stoga predstavljaju rizičniju grupu kada su u pitanju spolno prenosive bolesti.

Tabela 18: Da li ste u posljednjih 6 mjeseci imali intimni odnos sa jednom ili više osoba?

	Muškarci	Žene	Ukupno
Sa jednom osobom	59,9%	87,1%	71,4%
Sa više od jedne osobe	25,5%	1,7%	15,4%
Ne želim odgovoriti	14,6%	11,2%	13,2%

Izvor: Istraživanje potreba i problema mladih sa područja općine Travnik 2018

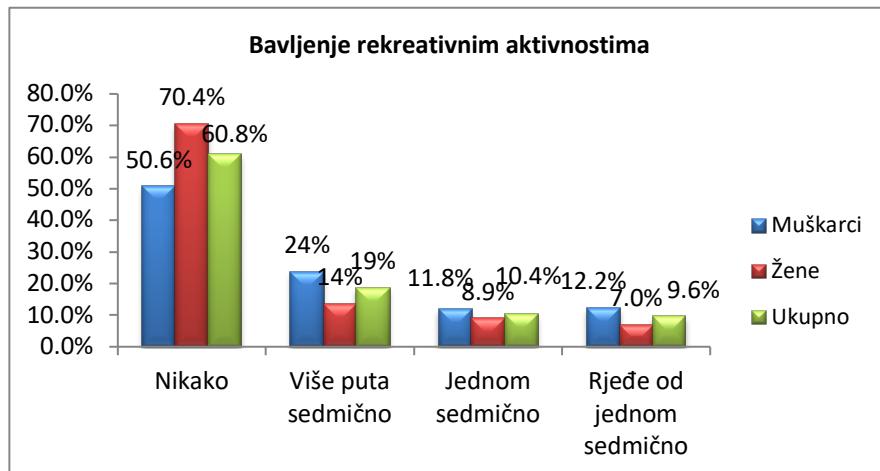
Bavljenje rekreativnim aktivnostima

U prosjeku, 60% mladih u općini Travnik nikako se ne bavi rekreativnim aktivnostima. Ipak, muškarci posvećuju više vremena rekreativnim aktivnostima nego što to čine

žene. Mladima, pogotovo djevojkama, je potrebno obezbijediti odgovarajuće rekreativne sadržaje, kako bi se više uključile.

Oko 29% mladih u općini Travnik rekreativnim aktivnostima se bavi jednom sedmično ili više puta u toku sedmice, ali sa značajnim razlikama baziranim na spolu, jer se 24% muškaraca i 14% žena rekreativnim aktivnostima bave više puta sedmično. Oko 50% muškaraca i 70% žena rekreativnim aktivnostima ne bave se nikako, a rjeđe od jednom sedmično u rekreaciju se uključuje 12% muškaraca i 7% žena.

Grafikon 21: Bavljenje rekreativnim aktivnostima

Izvor: Istraživanje potreba i problema mladih sa područja općine Travnik 2018

Mladi koji se bave sportom, najčešće se bave ekipnim sportovima poput nogometa, košarke i slično. Potom su zastupljeni treninzi u teretani, fitness i trčanje. U manjoj mjeri mladi se bave borilačkim sportovima, biciklizmom te individualnim sportovima poput tenisa, plivanja i slično.

Pušenje

U prosjeku 35% mladih u općini Travnik su svakodnevni pušači, 14,5% je onih koji puše do 10 cigareta dnevno, 10,3% puši do 20 cigareta dnevno, a oko 5% mladih puši više od 20 cigareta dnevno. Oko 5% mladih puši do pet cigareta dnevno.

Kada govorimo o pušenju, Bosna i Hercegovina je u svim istraživanjima uvijek značajno iznad prosjeka zemalja članica EU, gdje je procenat mladih pušača oko 19%. Do istih podataka došlo je i istraživanje među mladima u općini Travnik, koji cigarete konzumiraju više i češće nego njihovi vršnjaci u zemljama članicama EU.

Tabela 19: Postotak mladih pušača

	Muškarci	Žene	Ukupno
Nisam pušač	51,0%	78,8%	65,1%
Do 5 cigareta dnevno	4,5%	6,0%	5,3%
Do 10 cigareta dnevno	20,0%	9,2%	14,5%

Do 20 cigareta dnevno	15,1%	5,6%	10,3%
Više od 20 cigareta dnevno	9,0%	0,4%	4,6%

Izvor: Istraživanje potreba i problema mladih sa područja općine Travnik 2018

Konsumiranje alkoholnih pića

Mladi u općini Travnik, pogotovo muškarci, alkohol konzumiraju u značajnoj mjeri. Čak 22% muškaraca alkohol konzumira više puta sedmično.

U prosjeku, oko 40% muškaraca i 78% žena ne konzumira alkoholna pića nikada, a 8% muškaraca i 9% žena nisu konzumirali alkohol u referentnih mjesec dana.

Međutim, značajan je udio mladih koji alkohol konzumiraju do 3 puta mjesečno, oko 24% muškaraca i oko 5% žena. No, posebnu pažnju potrebno je obratiti na podatak da 12% muškaraca i 2% žena alkohol konzumiraju četiri do šest puta mjesečno te na podatak da oko 9,6% muškaraca i 1,6% žena konzumiraju alkohol sedam i više puta mjesečno.

Tabela 20: Mladi koji konzumiraju alkoholna pića

	Muškarci	Žene	Ukupno
Ne pijem alkoholna pića	40,4%	77,6%	59,2%
Niti jednom u posljednjih mjesec dana	8,3%	8,6%	8,5%
Samo jedanput u posljednjih mjesec dana	5,4%	4,5%	4,9%
2 do 3 puta u posljednjih mjesec dana	23,8%	5,3%	14,4%
4 do 6 puta u posljednjih mjesec dana	12,1%	2,0%	7,0%
7 do 10 puta u posljednjih mjesec dana	3,8%	,8%	2,3%
Više od 10 puta u posljednjih mjesec dana	5,8%	,8%	3,3%

Izvor: Istraživanje potreba i problema mladih sa područja općine Travnik 2018

Najveći broj mladih koji konzumiraju alkoholna pića, alkohol su prvi put probali u dobi između 13 i 18 godina u društvu svojih vršnjaka i prilikom određenih proslava.

Mladi najčešće konzumiraju pivo, potom žestoka pića i vino sa značajnim razlikama baziranim na spolu. Od postotka mladih koji konzumiraju alkoholna pića, pivo je prvi izbor za 95% muškaraca i 51% žena. Vino više konzumiraju žene, 71% žena naspram 43% muškaraca, dok žestoka pića podjednako konzumiraju i muškarci i žene.

Oko 60% muškaraca i 70% žena alkohol konzumiraju zbog toga što se osjećaju opuštenije kada to čine. Oko 10% mladih iz vangradskih sredina i 4% mladih iz gradskih sredina alkohol konzumiraju kako bi dobili više samopouzdanja, a oko 31% muškaraca pogotovo iz vangradskih sredina alkohol konzumira radi društva: „pijem zato što moje društvo pije“.

Reklame za alkoholna pića mladi najčešće vide na TV-u i internetu, ali i na billboardima. U nešto manjem procentu zastupljene su reklame u štampi i na radiju.

Mladi smatraju kako su alkoholna pića dostupna u pogledu njihove cijene, odnosno, da ih svako može kupiti. Takvo mišljenje ima više od 80% mladih. Da su pića lako dostupna i maloljetnicima smatra 90% mladih.

Oko 6,5% muškaraca u općini Travnik konzumiralo je opojne droge u referentnih mjesec dana.

Navedene podatke o konzumiranju opojnih droga treba posmatrati sa rezervom, jer je procenat mladih koji konzumiraju opojne droge vjerovatno veći od pronađenog. Prema izvještajima zvaničnih institucija, procenat mladih koji konzumiraju opojne droge je veći od navedenog, te postoji mogućnost da ispitanici u ovom istraživanju nisu bili spremni iskreno odgovoriti na ovo pitanje, iako je istraživanje bilo anonimnog karaktera.

Tabela 21: Konzumiranje opojnih droga

	Muškarci	Žene	Ukupno
Ne konzumiram opojne droge	81,7%	98,0%	90,0%
Niti jednom u posljednjih mjesec dana	10,6%	1,6%	6,0%
Samo jedanput u posljednjih mjesec dana	6,5%	0,4%	3,4%
Do 5 puta u posljednjih mjesec dana	0,0%	0,0%	0,0%
Do 10 puta u posljednjih mjesec dana	0,0%	0,0%	0,0%
Više od 10 puta u posljednjih mjesec dana	0,4%	0,0%	0,2%
Ne želim odgovoriti	0,8%	0,0%	0,4%

Izvor: Istraživanje potreba i problema mladih sa područja općine Travnik 2018

U prosjeku, oko 40% mladih konzumira nargilu u većoj ili manjoj mjeri, sa značajnom razlikom, baziranom na mjestu življenja. Za 10% veći je udio mladih iz gradskih sredina koji konzumiraju nargilu, što vjerovatno ima veze sa većom dostupnošću nargila u gradskim sredinama.

Oko 24% mladih iz gradskih sredina i 15% mladih iz vangradskih sredina nargilu konzumira jednom ili više puta sedmično. Oko 11% mladih iz gradskih sredina i 8% mladih iz vangradskih sredina nargilu konzumira 2 do 3 puta mjesечно. Jednom mjesечно nargilu konzumira oko 5% mladih, a oko 8% mladih nargilu konzumira rjeđe od jednom mjesечно. U prosjeku 59% mladih ne konzumira nargilu nikako.

Mentalno zdravље

Oko 21% mladih posjećivali su psihologa, za 64% njih razgovor sa psihologom je bio koristan.

Oko 22% muškaraca i oko 20% žena posjećivali su psihologa. Za 3% veći je udio mladih iz vangradskih sredina koji su koristili usluge psihologa. Od procenta mladih

koji nikada nisu posjetili psihologa većina (92%) ih to nije uradila zato što nisu osjetili potrebu za razgovorom sa psihologom, oko 3% ih izjavljuje kako nisu išli kod psihologa jer im je bilo neprijatno potražiti psihološko savjetovanje, oko 2% nemaju dostupne usluge psihologa u mjestu u kojem žive, te 2% ih je željelo razgovarati sa psihologom, ali nisu znali kome da se obrate.

Mišljenje o posjetama psihologu za 68% mladih je pozitivno, sa značajnom razlikom baziranim na spolu (61% muškaraca i 75% žena imaju pozitivno mišljenje o posjetama psihologu). Negativno mišljenje ima 0,7% mladih iz gradskih i 4,5% mladih iz vangradskih sredina, a mladih sa neutralnim stavom je oko 28%.

Oko 54% muškaraca i 71% žena, odnosno, 71% mladih iz gradskih i 59% mladih iz vangradskih sredina bi posjetili psihologa radi savjetovanja. U prosjeku, oko 11% mladih ne bi to učinili. Razlozi zbog kojih mladi ne bi posjetili psihologa su nepovjerenje da psiholog može pomoći, stid od toga da neko sazna kako su posjećivali psihologa te nepovjerenje da će psiholog čuvati tajnost razgovora. Najviše nepovjerenja vezanog za tajnost razgovora sa psihologom pokazuju mladi iz vangradskih sredina. Značajan dio mladih nema nikakav poseban razlog zbog kojeg ne bi posjetili psihologa.

KULTURA I SPORT

Zadovoljstvo podrškom kulturi i sportu

Mladih, koji su zadovoljni podrškom lokalnih vlasti u kreiranju kulturnih i sportskih sadržaja, uglavnom je jako malo. Malo je i onih koji su zadovoljni kvalitetom medija kada je u pitanju vrijeme posvećeno kulturi.

Tabela 22: Zadovoljstvo mladih podrškom sportu i kulturi

	Vrlo nezadovoljan	Nezadovoljan	Ni zadovoljan ni nezadovoljan	Zadovoljan	Veoma zadovoljan
Zadovoljstvo podrškom lokalnih vlasti kada je u pitanju sportski sadržaj	9,9%	14,1%	46,9%	8,7%	1,4%
Zadovoljstvo podrškom lokalnih vlasti kada je u pitanju kulturni sadržaj	12,1%	13,3%	45,3%	8,9%	0,2%
Odnos medija kada je u pitanju vrijeme posvećeno kulturnim sadržajima	8,9%	12,5%	47,9%	9,3%	1%

Izvor: Istraživanje potreba i problema mladih sa područja općine Travnik 2018

Prema podacima Federalnog zavoda za statistiku, na području općine Travnik egzistiraju dva pozorišta koja su u 2016. godini odigrala 35 predstava, a posjetilo ih je 8.250 osoba. Nije poznato koliko sportskih terena, sala i sličnih infrastrukturnih kapaciteta potrebnih za sport ima u Travniku.

Mladi uglavnom rijetko posjećuju kulturne sadržaje, ali ovaj podatak nije dovoljan da se zaključi kako mladi nisu zainteresovani za kulturu. Razlog može biti i nepostojanje adekvatne ponude za mlađe u oblasti kulture. U referentnih mjesec dana, oko 63% mladih nisu posjetili nijedan kulturni sadržaj, oko 20% mladih jesu posjetili neki od kulturnih sadržaja, ali u periodu dužem od mjesec dana, a oko 17% mladih kulturne sadržaje posjećuje više od jednom ili više puta mjesечно.

Kako je već spomenuto, oko 29% mladih u općini Travnik rekreativnim aktivnostima se bavi jednom sedmično ili više puta u toku sedmice. Razlike bazirane na spolu su značajne, jer je mnogo veći broj muškaraca koji se bave sportom nego žena, što upućuje na to da je djevojkama potrebno obezbijediti više sadržaja iz oblasti sporta i rekreacije.

Mladi koji se bave sportom, najčešće se bave ekipnim sportovima poput nogometa, košarke i slično. Potom su zastupljeni treninzi u teretani, fitness i trčanje. U manjoj mjeri mladi se bave borilačkim sportovima, biciklizmom te individualnim sportovima poput tenisa, plivanja i slično.

Polovina mladih u općini Travnik nije posjetila nijedan sportski događaj u referentnih mjesec dana.

Pitanja usko vezana za sport jesu i trendovi promjene u ishrani, koji se najčešće povezuju sa bavljenjem određenim rekreativnim aktivnostima. No, mladi u općini Travnik, uglavnom nisu mijenjali svoju ishranu u referentnih godinu dana (oko 90%).

Oko 1% mladih ishranu su promijenili po preporuci lječnika, a oko 5% su svojevoljno iz prehrane izbacili određene namirnice. U uzorku nije bilo mladih koji su se odlučili za vegeterijansku, vegansku ili makrobiotičku ishranu.

Također, oko 1% mladih su u ishranu uključili određene prirodne dodatke poput sjemenki i bobica, a oko 3% mladih koriste dodatke prehrani u vidu proteina ili šejkova.

AKTIVIZAM MLADIH (UČEŠĆE, VOLONTIRANJE I MOBILNOST)

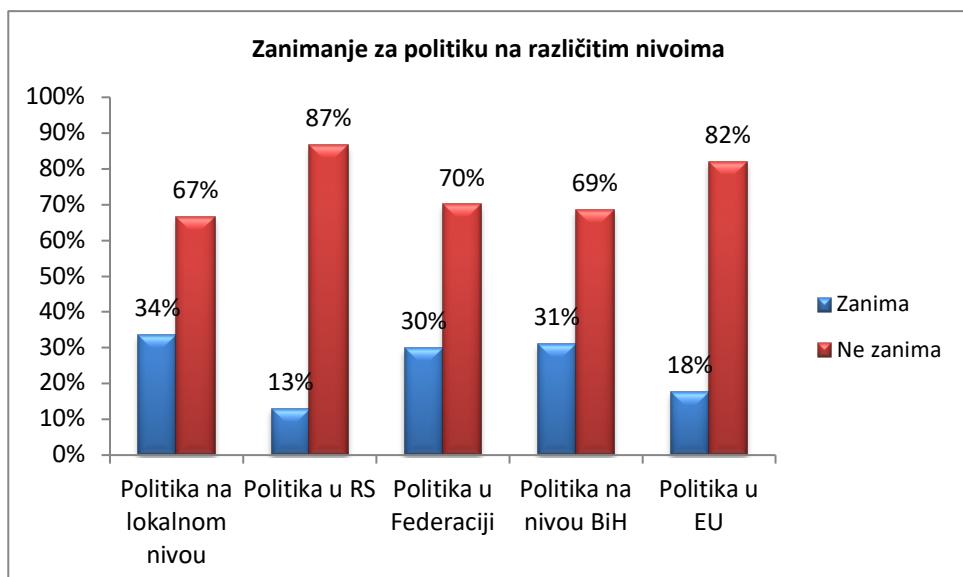
Zainteresovanost mladih za politiku

Interesovanje mladih u općini Travnik za politiku nije na visokom nivou, ali su takvi rezultati pronađeni i kod istraživanja na nivou FBiH.

Od postotka mladih koje politika zanima, najviše je onih koje zanima politika na lokalnom nivou (34%), te politika na nivou BiH (31%) i FBiH (30%). Posebnu pažnju potrebno je обратити на 67% mladih koje ne zanima politika na lokalnom nivou, s obzirom na činjenicu da se većina odluka značajnih za život mladih ljudi donosi upravo na lokalnom nivou.

Mlade u općini Travnik najmanje zanima politika u Republici Srpskoj, jer se tek 13% mladih izjašnjava kako ih politika u tom entitetu zanima u većoj ili manjoj mjeri. Politika na nivou EU zanimljiva je za 18% mladih.

Grafikon 22: Zainteresovanost mladih za politiku

Izvor: Istraživanje potreba i problema mladih sa područja općine Travnik 2018

Načini učešća u donošenju odluka i mladi

Oko 36% mladih smatra kako nemaju nikakvog uticaja na donošenje odluka značajnih za mlađe, a koje se donose na lokalnom nivou. Dodatno, 28% ih smatra da je uticaj mladih mali. Najmanje efikasnim načinima učešća u donošenju odluka mladi smatraju potpisivanje peticija i učestvovanje u javnim demonstracijama, potom lično kontaktiranje političara i glasanje. Rad u nevladinim organizacijama i rad u političkim strankama ocijenjeni su kao nešto učinkovitiji.

Tabela 23. Mišljenje mladih o tome koliko imaju uticaja na donošenje odluka koje ih se tiču na lokalnom nivou

Mnogo	4,4%
Donekle	26,9%
Malo	27,9%
Nimalo	35,8%

Izvor: Istraživanje potreba i problema mladih sa područja općine Travnik 2018

Rezultat toga što mladi ne vjeruju da svojim učešćem mogu donijeti promjene ogleda se i u niskom postotku mladih koji su u posljednjih 12 mjeseci ispoljili neki od oblika aktivnog učešća.

Tabela 24: Učešće mladih u dobi između 15 i 30 godina u određenim oblicima aktivizma

	Da	Ne
Kontaktirali političara	3%	97%
Prisustvovali javnom skupu	10,4%	89,6%

Potpisali peticiju	17%	83%
Učestvovali u javnim protestima	4,2%	95,8%
Napisali članak u studentskim novinama, za neku organizaciju ili na internetu	4,8%	95,2%
Učestvovali na skupovima lokalne zajednice	11,4%	88,6%
Komentarisali društvene i političke teme na društvenim mrežama	10,6%	89,4%

Izvor: Istraživanje potreba i problema mladih sa područja općine Travnik 2018

Aktivni mladi

Članstvo mladih u općini Travnik u organizacijama, bilo političkim ili nepolitičkim nije česta pojava.

Najviše mladih uspjele su okupiti omladinske organizacije i političke stranke, te organizacije za ljudska prava (oko 8% svaka). Manji dio mladih aktivan je kroz članstvo u religijskim i okolišnim organizacijama.

Tabela 25. Članstvo u organizacijama

Omladinske organizacije ili asocijacije	8,2%
Omladinske organizacije političkih stranaka	4,6%
Religijske organizacije	5,4%
Politička stranka	8,2%
Okolišne organizacije	2,6%
Ljudska prava ili organizacije za humanitarnu pomoć	8%
Profesionalne organizacije	3%

Izvor: Istraživanje potreba i problema mladih sa područja općine Travnik 2018

Procenat mladih koji nisu članovi navedenih organizacija, ali su učestvovali u aktivnostima koje su organizacije organizovale ili su radili za njih, je nešto veći od procenta mladih koji su aktivni članovi organizacija.

MOBILNOST MLADIH

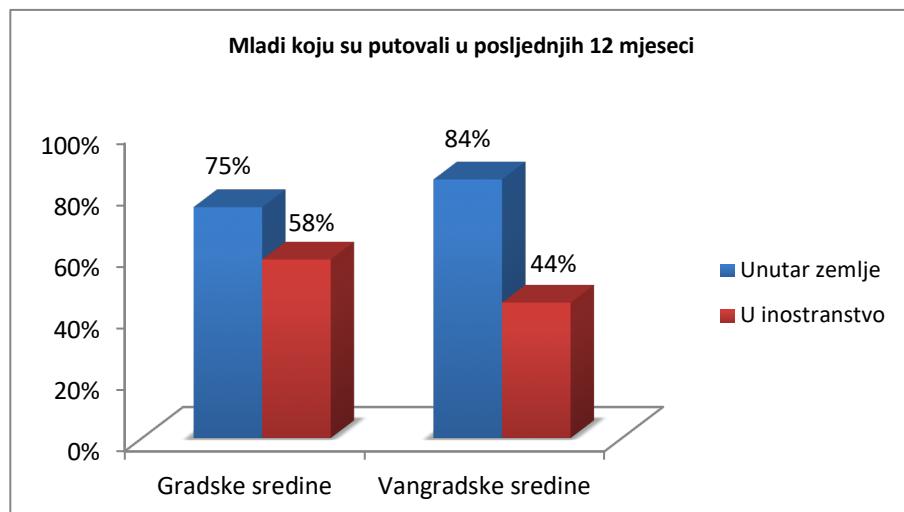
Kada govorimo o putovanjima mladih, turističke posjete i posjete rodbini najčešći su povod za putovanja izvan BiH, a putovanja unutar BiH uglavnom su ekskurzije. U manjem procentu zastupljeni su volonterski kampovi, studijska putovanja i ljetne škole.

Od 81% mladih koji su u posljednjih 12 mjeseci putovali u druge gradove unutar BiH najviše ih je putovalo u Sarajevo, Zenicu, Mostar, Jajce, Tuzlu i Bugojno.

Što se tiče putovanja u inostranstvo, u posljednjih 12 mjeseci oko 49% mladih imali su priliku putovati, a najčešće su putovali u Hrvatsku, Njemačku, Sloveniju, Crnu Goru, Austriju i Srbiju. Najčešći razlozi putovanja su turistički ili posjeta prijateljima i rodbini.

Mladi iz vangradskih sredina putuju manje van zemlje nego mladi iz gradskih sredina, ali putuju više unutar zemlje, najvjeroatnije zbog potrebe za uslugama koje mogu pronaći u okolnim većim gradovima.

Grafikon 23: Mladi koji su putovali u posljednjih 12 mjeseci

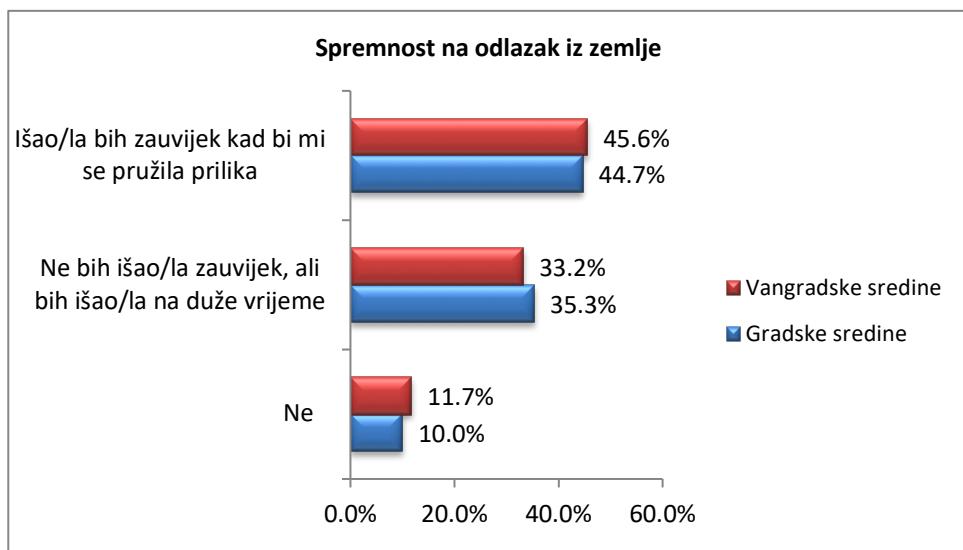
Izvor: Istraživanje potreba i problema mladih sa područja općine Travnik 2018

Odlazak iz zemlje

Oko 45% mladih u općini Travnik otišlo bi u inostranstvo zauvijek, 34% bi otišlo na duže vrijeme kada bi im se za to pružila prilika, a 20% ih poduzelo i konkretnе korake za odlazak iz zemlje.

Procenat mladih koji bi zauvijek napustili zemlju visok je u svim prethodno provedenim istraživanjima u različitim općinama i kantonima FBiH. Uzmemo li u obzir i oko 9,4% mladih koji ne znaju da li bi otišli ili ne, dolazimo do podatka da u općini Travnik živi oko 11% mladih koji tu i žele ostati.

Grafikon 24: Spremnost mladih u općini Travnik na odlazak u inostranstvo

Izvor: Istraživanje potreba i problema mladih sa područja općine Travnik 2018

Kada govorimo o razlozima zbog kojih je ovoliko mladih spremno napustiti domove, najčešći razlog je rad u inostranstvu (60%), radi studija bi otislo 25% mladih, a radi trajnog nastanjivanja u inostranstvu odselilo bi 55% njih.

Tabela 27: Razlozi zbog kojih bi mladi napustili BiH već sutra ukoliko bi im se pružila prilika

	Zbog studija	Zbog privremenog rada	Kako bih se trajno nastanio/la tamo
Sasvim sigurno	13%	25%	32%
Sigurno	12%	36%	23%
Nisam siguran/na	39%	27%	31%
Vjerovatno ne bih	14%	4%	4%
Sigurno ne bih	19%	6%	7%

Izvor: Istraživanje potreba i problema mladih sa područja općine Travnik 2018

Oko 72% mladih u općini Travnik poznaju osobe iz susjedstva koje su u posljednjih 7 godina napustile zemlju, 63% mladih imaju člana iz šire porodice koji je napustio zemlju, a 45% imaju člana iz uže porodice koji je napustio zemlju u posljednjih 7 godina.

INFORMISANJE MLADIH

Mladi se najviše informišu preko interneta, oko 84% njih internet koristi svakodnevno, a oko 11% nekoliko puta sedmično. Potom, mladi gledaju TV, oko 63% svakodnevno, a 14% nekoliko puta sedmično.

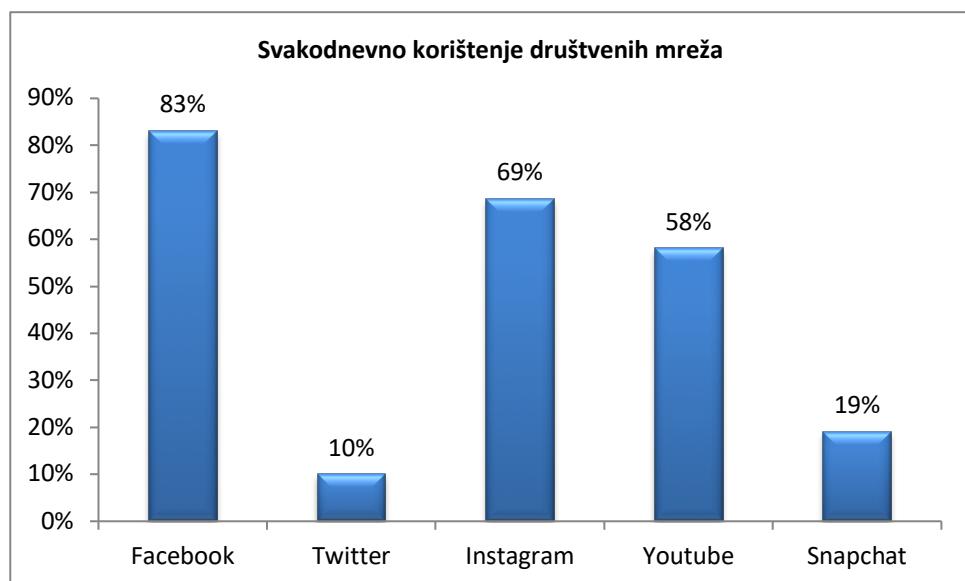
Oko 51% mladih nikada ne čita neke dnevne novine, a 54% ih ne čita sedmične magazine. Žene povremeno čitaju dnevne i sedmične printane medije u većem procentu nego muškarci.

Kada govorimo o korištenju interneta, za pristup internetu mladi najčešće koriste pametne telefone (93%). Oko 5% mladih koriste laptop kako bi pristupili internetu. Vrlo mali procenat mladih internetu pristupa preko tableta ili računara.

Kada govorimo o društvenim mrežama koje posjećuju, Facebook je ubjedljivo najzastupljeniji. Oko 83% mlađih Facebook posjećuje svakodnevno, a oko 8% nekoliko puta sedmično. Potom dolazi Instagram sa 68,5% mlađih koji ga posjećuju svakodnevno i 3,6% mlađih koji to rade skoro svaki dan. Youtube je sljedeća mreža po zastupljenosti sa 57,5% mlađih koji je posjećuju svakodnevno i 14% mlađih koji Youtube posjećuju tri do četiri puta sedmično.

Snapchat ima 19% svakodnevnih korisnika među mlađima, Twitter oko 10%, a LinkedIn (1,2%) i Tumblr (0,4%) najmanje.

Grafikon 25: Društvene mreže koje mlađi svakodnevno posjećuju

Izvor: Istraživanje potreba i problema mlađih sa područja općine Travnik 2018

SLOBODNO VRIJEME

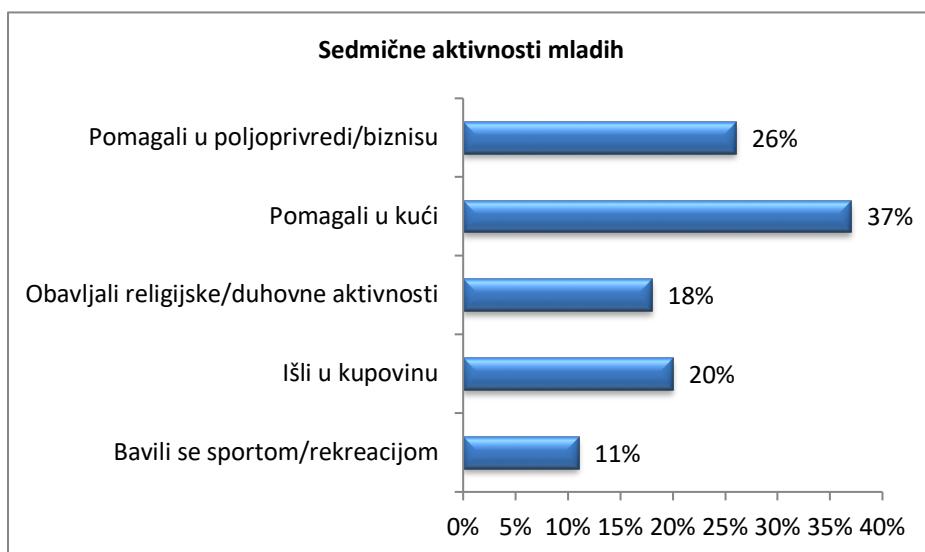
Iskorištenost slobodnog vremena

Na dnevnoj bazi, mlađi najviše slobodnog vremena provode u druženju sa porodicom i prijateljima, na internetu i boraveći u kafićima, potom u gledanju televizije i šetnji. U nešto manjem procentu mlađi vrijeme provode baveći se nekim svojim hobijem i čitajući knjige.

Na sedmičnom nivou, mlađi se najčešće uključuju u aktivnosti pomaganja roditeljima u vezi kućnih poslova i poslova u poljoprivredi/biznisu.

Barem jednom sedmično mladi idu u kupovinu, a u nešto manjem, ali ipak značajnom procentu, mladi obavljaju religijske/duhovne aktivnosti, te se bave sportskim i rekreativnim aktivnostima.

Grafikon 26: Aktivnosti koje mladi obavljaju više puta sedmično

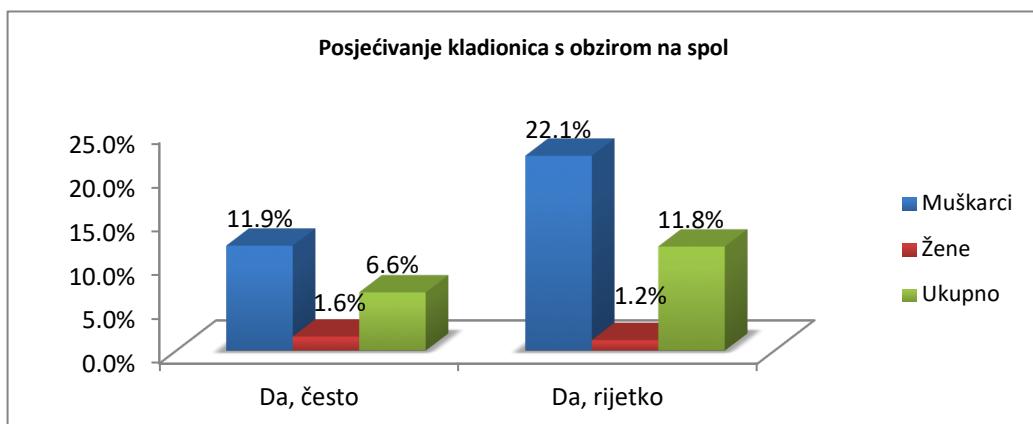

Izvor: Istraživanje potreba i problema mladih sa područja općine Travnik 2018

Zabrinjavajući podatak je da 11,9% muškaraca izjavljuju kako često posjećuju kladionice/kockarnice, a 22% ih izjavljuju kako kladionice posjećuju ali rijetko.

Oko 10% muškaraca igre na sreću igra dva do tri puta mjesечно, 6% ih to radi jednom sedmično, 5% više puta sedmično, a 2,5% svaki dan.

Grafikon 27: Učestalost posjećivanja kladionica s obzirom na spol

Izvor: Istraživanje potreba i problema mladih sa područja općine Travnik 2018

Mladi u općini Travnik najviše se osjećaju vezanim za religiju, a potom za narod kojem pripadaju.

Najmanji osjećaj vezanosti mladi iskazuju prema Evropskoj uniji. Značajni su i osjećaji pripadnosti gradu u kojem žive, te Bosni i Hercegovini, a umjereni osjećaj vezanosti ga je prema entitetu u kojem žive.

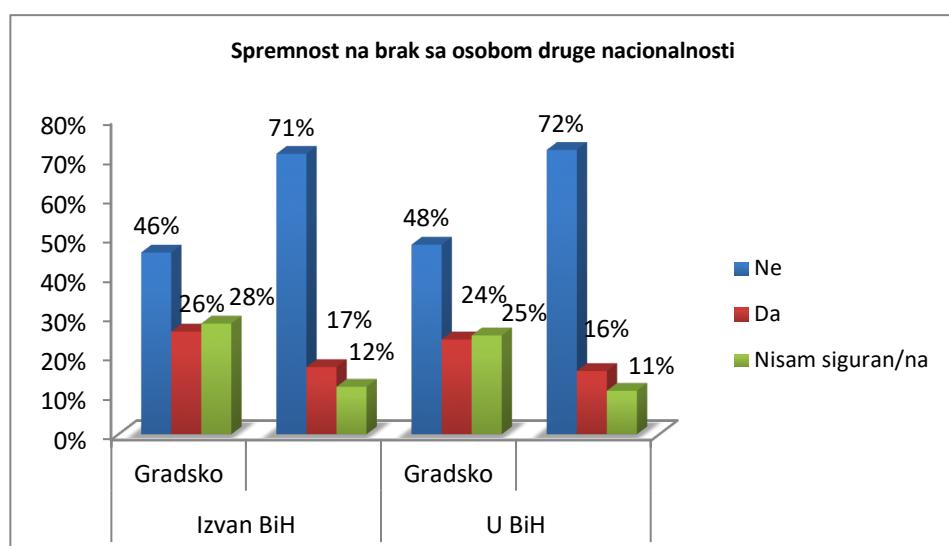
Nacionalna pripadnost važan je kriterij za odabir bračnog partnera.

Za više od 87% mladih nacionalnost i religija nisu bitan kriterij za odabir prijatelja te oko 84% mladih u općini Travnik imaju prijatelje druge nacionalnosti sa kojima se redovno druže. Međutim, nacionalna pripadnost značajan je kriterij za odabir bračnog partnera, pogotovo za mlađe iz vangradskih sredina, jer preko 70% mladih iz vangradskih sredina ne bi stupilo u brak sa osobom druge nacionalnosti.

Kod muškaraca taj procenat iznosi nešto manje od 50%. Dodamo li tome oko 15% mladih koji nisu sigurni da li bi ili ne stupili u brak sa osobom druge nacionalnosti, u prosjeku preostaje oko 17% mladih kojima nacionalna pripadnost ne bi bila prepreka za brak.

Nešto veći je procenat mladih koji bi stupili u brak sa osobama druge nacionalnosti, ali izvan BiH.

Grafikon 28: Spremnost na brak sa osobom druge nacionalnosti

Izvor: Istraživanje potreba i problema mladih sa područja općine Travnik 2018

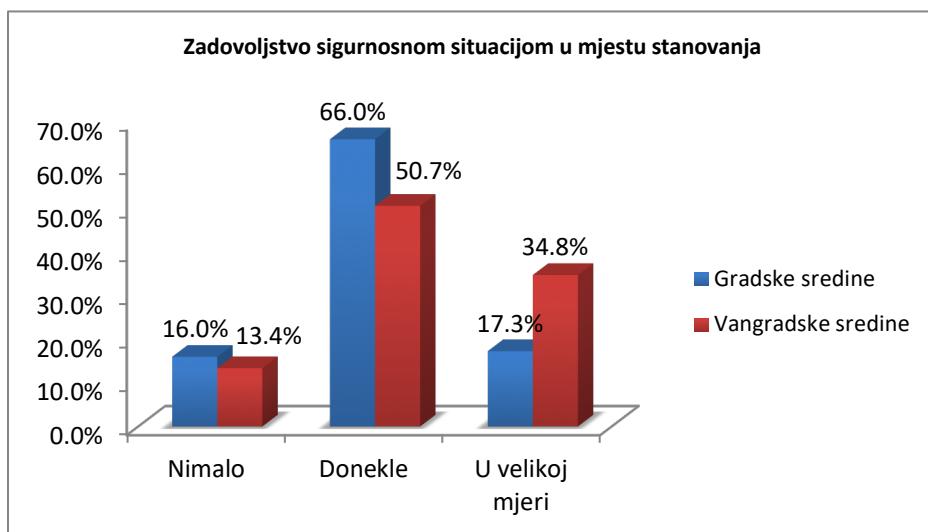
Također, oko 90% mladih nemaju problem sa nacionalnom pripadnošću kada su u pitanju poslovni odnosi, jer izjavljuju kako im ne bi smetalo da njihova nadređena osoba u poslu bude druge nacionalne pripadnosti. I kod ovog odgovora prisutne su razlike bazirane na tipu naselja u kojem mlađi žive, jer je procenat mladih iz vangradskih sredina kojima ovo ne bi smetalo, manji.

Nove osobe mlađi najčešće upoznaju preko prijatelja (45,5%), potom preko škole ili fakulteta (27,8%), prilikom izlazaka vani (15,9%) te preko interneta (9,1%).

SIGURNOST MLADIH

Većina mladih u općini Travnik donekle je zadovoljna sigurnosnom situacijom u mjestu u kojem žive. No, kada govorimo o izuzetno zadovoljnoj i izuzetno nezadovoljnoj grupi mladih, više je onih koji su u velikoj mjeri zadovoljni sigurnosnom situacijom. Više je nezadovoljnih u gradskim nego u vangradskim sredinama. Također, više je nezadovoljnih djevojaka nego muškaraca.

Grafikon 29. Zadovoljstvo sigurnosnom situacijom u mjestu stanovanja

Izvor: Istraživanje potreba i problema mladih sa područja općine Travnik 2018

Različiti oblici nasilja i mladi

Mladi su kroz upitnik odgovarali na dvije forme pitanja o prisutnosti različitih oblika nasilja (nasilje u porodici, međuvršnjačko nasilje, nasilje na internetu, seksualno nasilje, nasilje na radnom mjestu, razbojništvo, nasilje od strane partnera i nasilje od strane određene ekstremističke grupe).

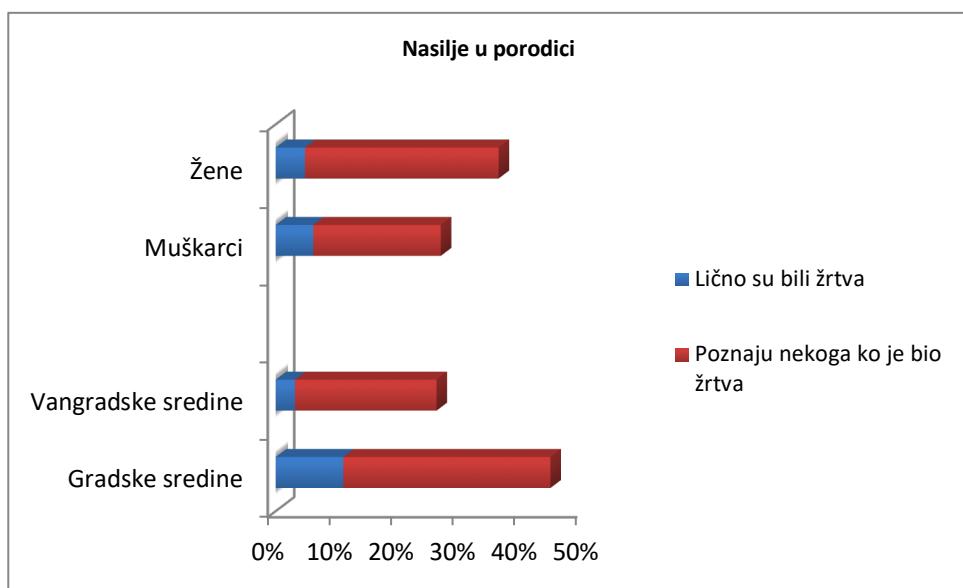
U prvoj formi pitanja mladi su se trebali izjasniti o tome da li su oni lično bili žrtve nekog od nabrojanih oblika nasilja, dok su u drugoj varijaciji istog pitanja trebali navesti da li poznaju nekoga ko je bio žrtva nekog od navedenih oblika nasilja.

Rezultati ukazuju na dosljednost u tome da su mladi kod svakog oblika nasilja, u značajno većem procentu, navodili kako poznaju nekoga ko je bio žrtva nasilja, nego što su navodili kako su oni lično bili žrtve nekog od oblika nasilja.

Ove razlike su posebno primjetne kod onih vrsta nasilja o kojima je generalno neugodnije govoriti, poput nasilja u porodici, nasilja na radnom mjestu ili seksualnog nasilja. Kod nekih drugih oblika nasilja, poput razbojništva ili nasilja od strane određene ekstremističke grupe, razlike nisu bile toliko izražene.

Tako je kod nasilja u porodici, kao jednog od ponuđenih oblika nasilja, oko 5% mladih izjavilo kako su lično bili žrtva nasilja u porodici dok je 26% mladih navelo kako poznaju nekoga ko je bio žrtva ovog oblika nasilja.

Grafikon 30. Nasilje u porodici

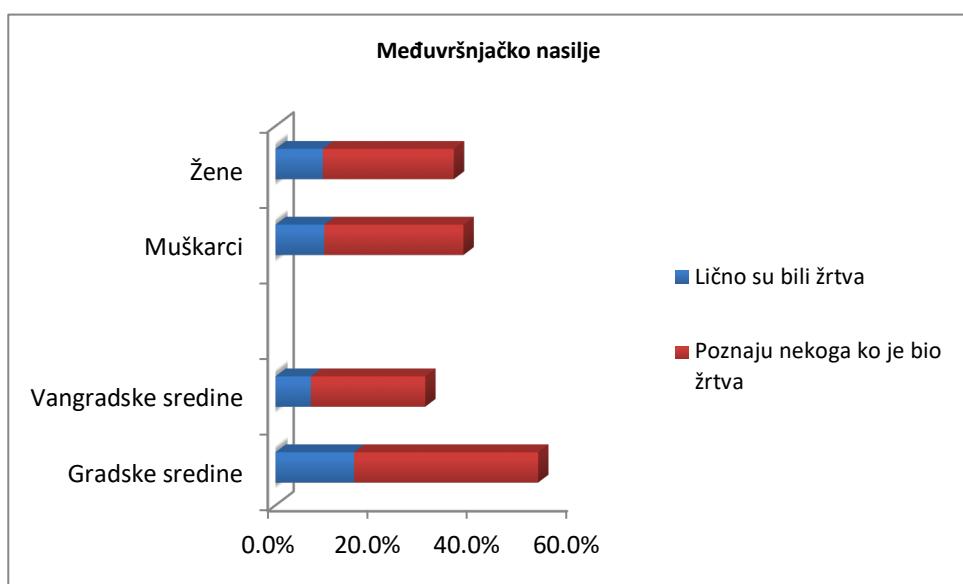
Izvor: Istraživanje potreba i problema mladih sa područja općine Travnik 2018

Međuvršnjačko nasilje

Međuvršnjačko nasilje najzastupljeniji je oblik nasilja kod mladih. Oko 16% mladih iz gradskih sredina bili su žrtve međuvršnjačkog nasilja, a 37% ih poznaje nekoga ko je bio žrtva ovog oblika nasilja.

Međuvršnjačko nasilje značajno je prisutnije u gradskim nego u vangradskim sredinama i kada govorimo o mladima koji su bili žrtve ove vrste nasilja, ali i kada govorimo o mladima koji poznaju nekoga ko je bio žrtva međuvršnjačkog nasilja. Razlika baziranih na spolu nema, žrtve međuvršnjačkog nasilja su i žene i muškarci u približno jednakom omjeru.

Grafikon 31. Međuvršnjačko nasilje

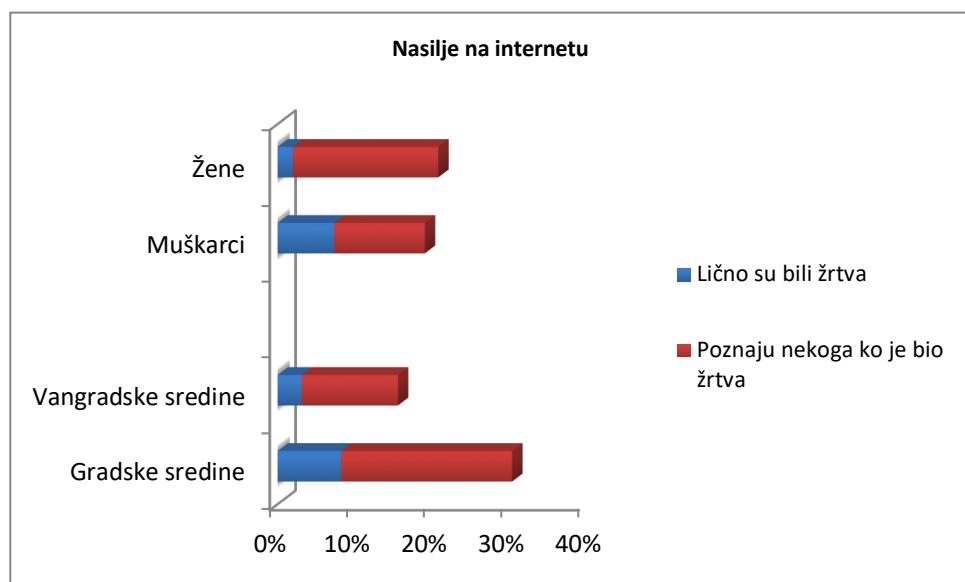
Izvor: Istraživanje potreba i problema mladih sa područja općine Travnik 2018

Nasilje na internetu

Nasilje na internetu sve je učestaliji oblik nasilja i u mnogim zemljama predstavlja značajan problem kod mladih. Relevantni podaci o učestalosti nasilja na internetu za Bosnu i Hercegovinu nisu dostupni, ali je sasvim sigurno da ovaj oblik nasilja dobija na značaju.

U prosjeku, oko 5% mladih u općini Travnik navodi kako su bili žrtve nasilja na internetu, sa značajnim razlikama baziranim na spolu. Tako je više od 7% muškaraca bilo žrtva nasilja na internetu naspram 2% djevojaka. Kao i kod prethodnih oblika nasilja i kod nasilja na internetu značajno je veći broj mladih koji poznaju nekoga ko je bio žrtva. Također, ovaj oblik nasilja je više prisutan u gradskim sredinama.

Grafikon 32. Nasilje na internetu

Izvor: Istraživanje potreba i problema mladih sa područja općine Travnik 2018

Razbojništvo

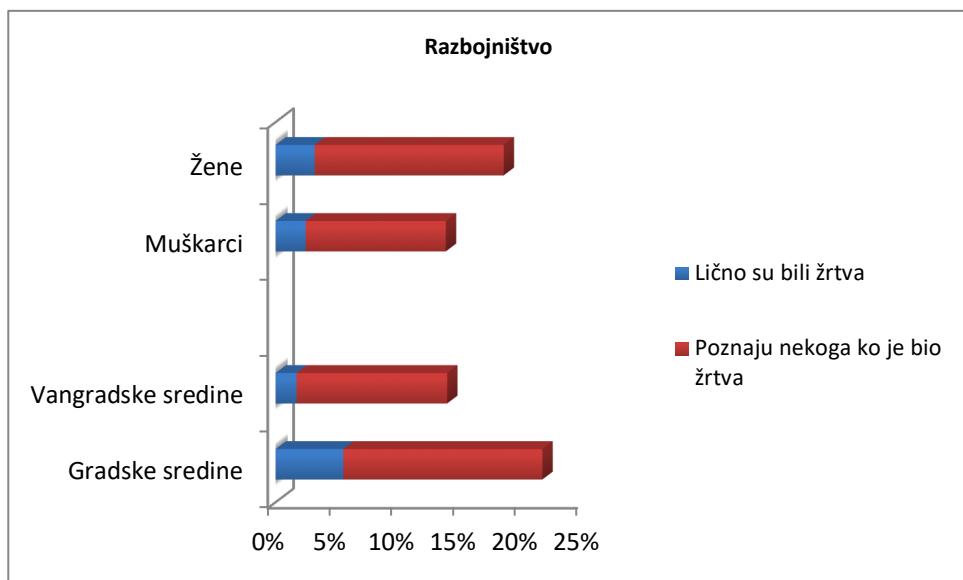
Oko 3% mladih bili su žrtve razbojništva, a oko 13% mladih poznaju nekoga ko je bio žrtva ovog oblika nasilja.

Pod razbojništvom su podrazumijevani oni oblici nasilja koji su uključivali krađu ličnih predmeta, bilo da se radilo o krađi van kuće ili stana ili o krađi iz kuće ili stana (obijanje i pljačka).

Oko 6% mladih iz gradskih sredina i 2% mladih iz vangradskih sredina bili su žrtve razbojništva.

Oko 11% mladih iz gradskih sredina i oko 15% mladih iz vangradskih sredina svjedoče da su oni lično ili članovi njihove porodice bili žrtva provale ili napada u posljednjih pet godina.

Grafikon 33. Razbojništvo

Izvor: Istraživanje potreba i problema mladih sa područja općine Travnik 2018

Nasilje na radnom mjestu

Oko 2% mladih izjasnilo se kako su lično bili žrtve nasilja na radnom mjestu i to 3,4% iz gradskih sredina i 1,1% iz vangradskih sredina te 1,2% muškaraca i 2,4% žena. U prosjeku 10% mladih navode kako poznaju nekoga ko je bio žrtva ovog oblika nasilja (14,1% iz gradskih i 8,2% iz vangradskih sredina).

Nasilje od strane partnera

Kada govorimo o nasilju od strane partnera, mladi izjavljuju kako oni lično uglavnom nisu žrtve ovog oblika nasilja, jer u prosjeku 1,4% mladih navodi da jesu žrtve nasilja od strane partnera. Međutim, oko 14% djevojaka navode kako poznaju nekoga ko je žrtva nasilja od strane partnera.

Nasilje od strane određene ekstremističke grupe

Pod nasiljem od strane ekstremističke grupe podrazumijevalo se nasilje od bilo koje organizirane grupe, poput određenih navijačkih ili religijskih grupa.

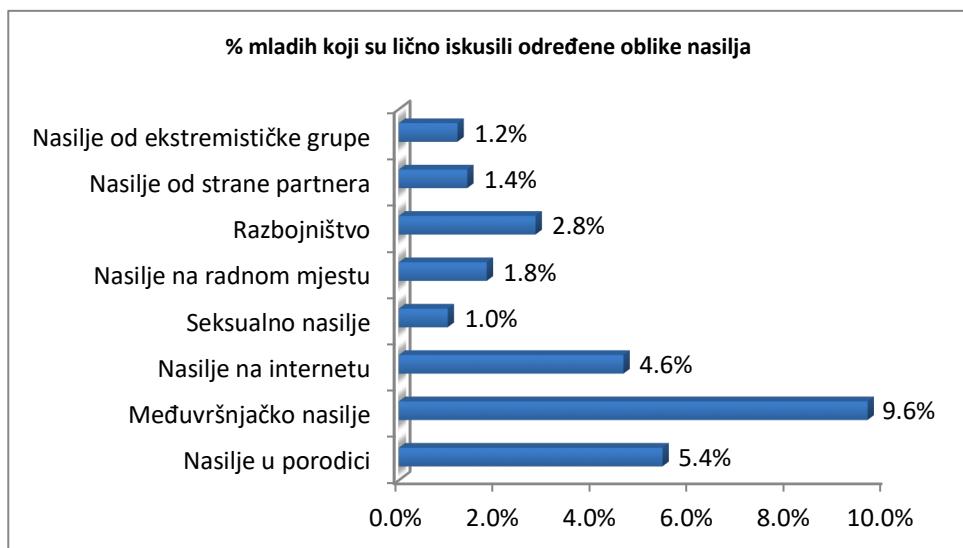
U prosjeku 1,2% mladih (2% muškaraca i 0,4% žena) izjavljuju kako su bili žrtve nasilja od strane ovakvih grupa, a oko 7% ih izjavljuje kako poznaju nekoga ko je bio žrtva.

Seksualno nasilje

Oko 2,1% mladih iz gradskih sredina i to sa većim udjelom muškaraca, izjavljuju kako su lično bili žrtve seksualnog nasilja.

Značajniji je udio mladih koji navode kako poznaju nekoga ko je bio žrtva seksualnog nasilja: 10% mladih iz gradskih sredina i 5,4% mladih iz vangradskih sredina, te oko 6% muškaraca i oko 8% žena. S obzirom da se radi o jednom od najtežih oblika nasilja, preporučljivo je obratiti posebnu pažnju na pronađene rezultate.

Grafikon 34. Mladi koji su bili žrtve određenih oblika nasilja

Izvor: Istraživanje potreba i problema mladih sa područja općine Travnik 2018

Grafikon 35. Mladi koji poznaju žrtve određenih oblika nasilja

Izvor: Istraživanje potreba i problema mladih sa područja općine Travnik 2018

Povjerenje i zadovoljstvo vezano za rad policijskih službi

Odgovori na pitanje o stepenu povjerenja u policijske službenike više su pozitivni nego negativni. Više od polovine mladih ima "donekle" povjerenja u policijske službenike, a 20,5% povjerenje ima u velikoj mjeri. U prosjeku, 16,9% je mladih koji nemaju nimalo povjerenja u policijske službenike.

Povjerenje u policijske službenike više je izraženo u vangradskim sredinama.

Tabela 28. Povjerenje u policijske službenike i službenice

<i>Imate li povjerenja u policijske službenike?</i>	Gradske sredine	Vangradske sredine	Muškarci	Žene	Ukupno
Ne, nimalo	24%	19%	22,7%	18,4%	16,9%
Da, donekle	58,7%	56,9%	55,1%	59,8%	57,5%
Da, u velikoj mjeri	10,7%	19,5%	17%	16,8%	20,5%
Ne znam	6,7%	4,5%	1,7%	3,7%	5,2%

Izvor: Istraživanje potreba i problema mladih sa područja općine Travnik 2018

Zadovoljstvo radom policijskih službi nešto je niže od povjerenja u policijske službenike, ali ipak zadovoljavajuće. U potpunosti zadovoljnih i zadovoljnih je više nego nezadovoljnih i u potpunosti nezadovoljnih odgovora. Značajan procenat odgovora je u kategoriji neopredijeljenih – mladi koji su “ni zadovoljni ni nezadovoljni” radom policijskih službi.

Tabela 29. Zadovoljstvo radom policijskih službi

<i>Koliko ste zadovoljni radom policijskih službi?</i>	Gradske sredine	Vangradske sredine	Ukupno
U potpunosti nezadovoljan	4%	2,3%	2,8%
Nezadovoljan	16,7%	15,4%	15,8%
Ni zadovoljan ni nezadovoljan	45,3%	31,9%	35,9%
Zadovoljan	26,7%	36,2%	33,3%
U potpunosti zadovoljan	6%	12,8%	10,8%

Izvor: Istraživanje potreba i problema mladih sa područja općine Travnik 2018

Psihičko nasilje

Tema psihičkog nasilja veoma je složena iz više razloga. Ipak, najveći problem psihičkog nasilja jeste njegovo neprepoznavanje od strane žrtve, a često i od strane počinjoca. Otežavajuća okolnost za naše podneblje je i to što se neki oblici tradicionalnih ponašanja koja imaju naznake nasilja, smatraju uobičajenim.

Pored toga, i psihičko nasilje kao i svaki drugi oblik nasilja, u kontekstu zakonskih radnji, je potrebno i dokazati što je u slučajevima psihičkog nasilja dosta teško.

S druge strane, mnogobrojne studije dokazuju kako psihičko nasilje ostavlja daleko teže i dugotrajnije posljedice na zdravlje i kvalitet života žrtve nego što je to slučaj sa drugim oblicima nasilja.

U širokom spektru ponašanja koja spadaju u kategoriju psihičkog nasilja nalazi se svaka primjena psihičke prinude na fizički ili psihički integritet druge osobe, svako postupanje koje može prouzrokovati psihičku bol, prouzrokovanje straha, osjećaja lične ugroženosti i povrede dostojanstva, potom verbalni napadi, vrijeđanje, psovanje, nazivanje pogrdnim imenima, te drugi načini grubog uznemiravanja, uhođenje i svi drugi slični oblici uznemiravanja, kao što su pokušaj kontrolisanja nečijeg ponašanja ili izolacija osobe od drugih ljudi. U psihičko nasilje spadaju i različiti oblici ekonomskog nasilja, poput finansijske kontrole, gdje nasilnik onemogućava žrtvi da upravlja vlastitim finansijama, oduzima joj novac ili zabranjuje rad.

Većina slučajeva psihičkog nasilja događa se u krugu porodice i prijatelja, što dodatno otežava žrtvi da takvo nasilje prepozna i prizna te u konačnici na njega adekvatno reaguje.

U vremenu kada je tolerancija na fizičko nasilje izuzetno niska, psihičko nasilje je sve učestalije, te se često naziva i batinama 21. vijeka. Djeca, mladi i žene posebno su ranjive kategorije kada je u pitanju psihičko nasilje.

Oko 38% mladih u općini Travnik nisu sigurni da bi znali prepoznati psihičko nasilje, a oko 12% ih izjavljuje kako vjerovatno ne bi prepoznali psihičko nasilje.

Tabela 30. Prepoznavanje psihičkog nasilja

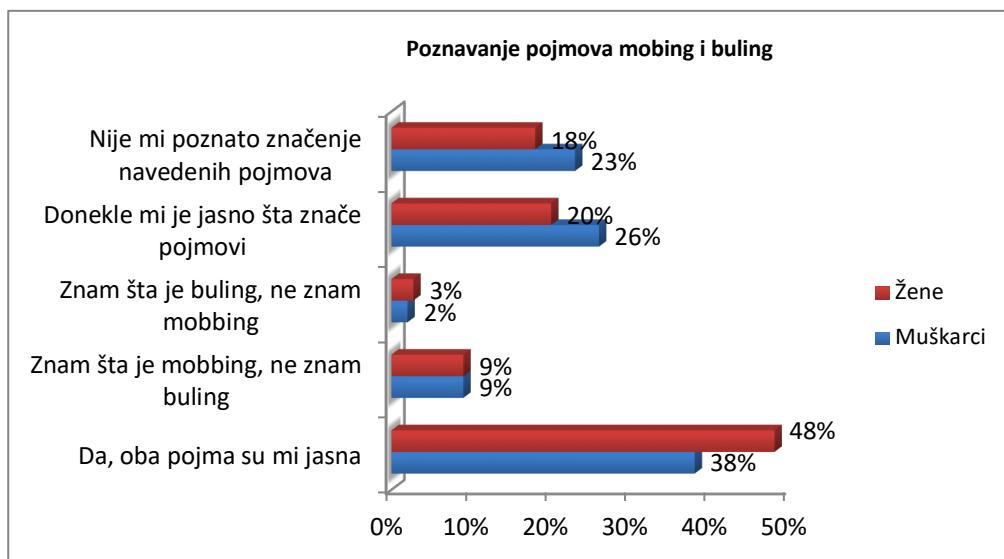
Možete li prepoznati psihičko nasilje?	Gradske sredine	Vangradske sredine	Muškarci	Žene	Ukupno
Da, sasvim sigurno	43,3%	41,5%	34,6%	49,2%	42%
Nisam siguran/na da bih prepoznao/la	41,3%	36,9%	41,5%	35,2%	38,2%
Ne, vjerovatno ne bih prepoznao/la	9,3%	13,9%	17,1%	8,2%	12,5%
Ne znam	6%	7,7%	6,9%	7,4%	7,2%

Izvor: Istraživanje potreba i problema mladih sa područja općine Travnik 2018

Primjetne su razlike bazirane na spolu i tipu naselja. Muškarci i mladi iz vangradskih sredina manje su sigurni šta je zapravo psihičko nasilje.

Razlike bazirane na spolu i tipu naselja prisutne su i kada je u pitanju mogućnost prepoznavanja pojmove koji označavaju određene oblike nasilja, poput mobinga i bullyinga. Muškarci i mladi iz vangradskih sredina pokazuju niži stepen prepoznavanja navedenih pojmove.

Grafikon 36. Poznavanje pojmove mobing i bullying

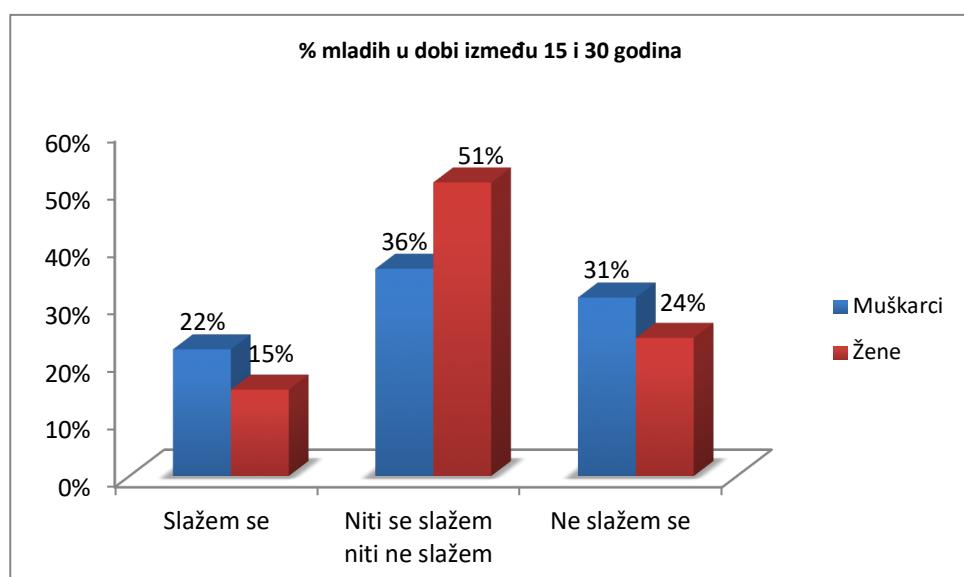
Izvor: Istraživanje potreba i problema mladih sa područja općine Travnik 2018

Globalne prijetnje

U svjetlu sve intenzivnijih globalnih prijetnji, od kojih je najučestalija prijetnja terorizma, istraživanje je uključilo i pitanje vezano za povjerenje mladih u sposobnost bh. društva da adekvatno odgovori na takve prijetnje.

Više je mladih koji se ne slažu sa tvrdnjom da naše društvo može adekvatno odgovoriti globalnim terorističkim prijetnjama. Značajan je udio mladih koji nemaju izgrađeno mišljenje po ovom pitanju, a oko 19% mladih vjeruje kako naše društvo može adekvatno odgovoriti na globalne prijetnje terorizma. Oko 5% mladih smatra kako naše društvo uopće i nema problem sa terorizmom.

Grafikon 37. Slažete li se da naše društvo može adekvatno odgovoriti globalnim terorističkim prijetnjama?

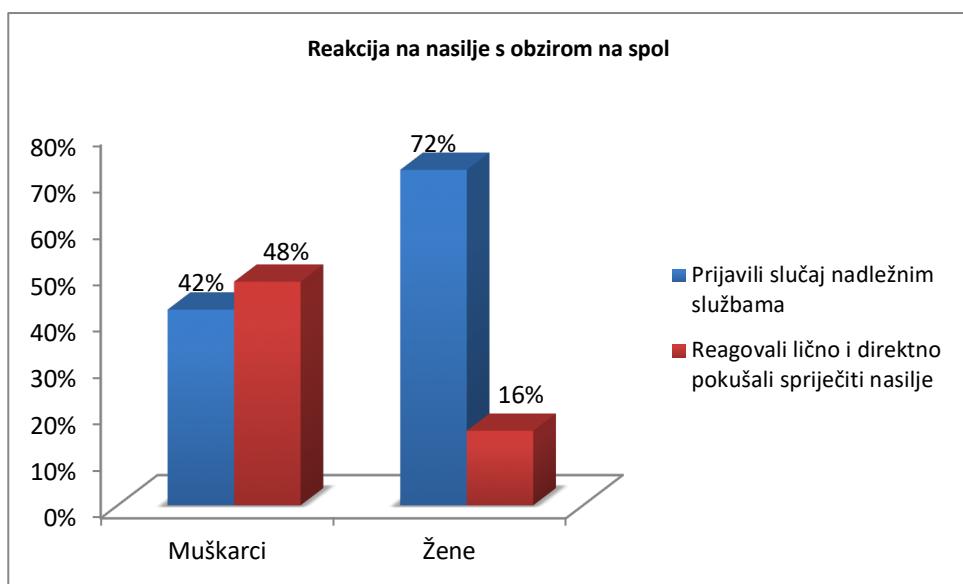

Izvor: Istraživanje potreba i problema mladih sa područja općine Travnik 2018

Odgovor na nasilje

Kada bi vidjeli da se nad nekim vrši nasilje, mladi bi uglavnom reagovali tako što bi nasilni slučaj prijavili nadležnim službama. Međutim, razlike bazirane na spolu su značajne. Muškarci bi u većem procentu reagovali lično i direktno pokušali spriječiti nasilje nego što bi odabrali opciju da slučaj prijave nadležnim službama (48%:42%), dok bi djevojke u procentu od 72% slučaj prijavile, a 16% bi se i lično angažirale pokušavajući direktno spriječiti nasilje.

Grafikon 38. Reakcija na nasilje s obzirom na spol

Izvor: Istraživanje potreba i problema mladih sa područja općine Travnik 2018

Oko 4% djevojaka i 1% muškaraca izjavljuju kako ne bi uradili ništa jer se plaše, a oko 2% muškaraca i 1% žena ne bi uradili ništa jer smatraju da ih se nasilni slučaj ne tiče.

Djevojke su, prema mišljenju ispitanika, češće žrtve nasilja nego muškarci, iako i kod ovog pitanja postoje značajne razlike bazirane na spolu. Djevojke smatraju da su žene žrtve nasilja češće nego što su to muškarci, dok je znatno niži procenat muškaraca koji misle isto.

Tabela 31. Percepција насиља над женама и мушкарцима

	Muškarci	Žene	Ukupno
Da, насиље се чешице врши над женама	65,2%	78,4%	71,9%
Ne, насиље је jednakо заступљено код оба пола	20,5%	12,2%	16,2%
Ne znam	13,9%	9,4%	11,6%

Izvor: Istraživanje potreba i problema mladih sa područja općine Travnik 2018

